Ο ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΤΙΚΟΣ ΑΓΩΝΑΣ ΤΟΥ 1955-59 ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΠΟΙΗΣΗ

της

ΑΛΕΞΙΑΣ ΦΑΝΤΟΜΑ

Πανεπιστήμιο Νεάπολις Πάφου

Πάφος, Κύπρος

2014

Υποβληθείσα σε μερική εκπλήρωση των απαιτήσεων για την απόκτηση του αυτοτελούς Μεταπτυχιακού Προγράμματος MASTER OF ARTS στον Ελληνικό Πολιτισμό

© Αλεξία Φαντομά 2014

Ο ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΤΙΚΟΣ ΑΓΩΝΑΣ ΤΟΥ 1955-59 ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΠΟΙΗΣΗ

Μεταπτυχιακή Διατριβή

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια

Φραγκίσκη Αμπατζοπούλου

Εξεταστική Επιτροπή

Φραγκίσκη Αμπατζοπούλου

Ανδρέας Αγαθοκλέους

Διοτίμα Παπαδή

Διευθυντής Προγράμματος

Διομήδης Μαρκουλής

Περίληψη

Η διπλωματική μου εργασία έχει τίτλο «Ο Απελευθερωτικός Αγώνας του 1955-59 στην κυπριακή ποίηση». Σκοπό έχει να παρουσιάσει Κύπριους ποιητές που έγραψαν ποιήματα με θέμα τον απελευθερωτικό αγώνα των Κυπρίων εναντίον των Άγγλων αποικιοκρατών το 1955-59.

Ο απελευθερωτικός αγώνας της ΕΟΚΑ είναι ένα καίριο σημείο στην ιστορία της Κύπρου και αποτέλεσε πηγή έμπνευσης για πολλούς λογοτέχνες Κύπριους αλλά και Ελλαδίτες.

Τα μεγάλα ονόματα των ηρώων και των μαρτύρων του Αγώνα και οι τόποι της θυσίας τους γίνονται στίχοι που τραγουδιούνται και κανένας δεν τους ξεχνά.

Ο Αγώνας υπήρξε πηγή έμπνευσης για όλους σχεδόν τους Κύπριους δημιουργώντας πολλές ποιητικές συλλογές που έμειναν σε όλους εμάς ως μια σπουδαία κληρονομιά.

Με την εργασία μου θέλω να αναδείξω τους Κύπριους ποιητές που ασχολήθηκαν διεξοδικά με τον Απελευθερωτικό Αγώνα του 1955-59 και τους ήρωες του, γράφοντας ποιήματα που έμειναν στην ιστορία για τη δυναμική των στίχων τους αλλά και που η κυπριακή λογοτεχνία τους θεωρεί αυστηρά ποιητές-εκφραστές του Αγώνα.

Ασχολήθηκα με σπουδαία ονόματα ποιητών που άφησαν το αποτύπωμα τους στην κυπριακή ποίηση. Μερικοί από αυτούς είναι ο Θεοδόσης Πιερίδης, ο Τεύκρος Ανθίας,ο Κώστας Μόντης, ο Παντελής Μηχανικός, η Πίτσα Γαλάζη και άλλοι.

Summary

My Master's thesis is titled “The Liberation Struggle in 1955-59 Cypriot poetry." Its purpose is to present Cypriot poets who wrote poems on the liberation struggle of the Cypriots against the British colonialists in 1955 to 1959.The struggle of EOKA is a crucial point in the history of Cyprus and was a source of inspiration for many Cypriots and Greeks writers and poets.

The big names of the heroes and martyrs of EOKA’s struggle and the place of their sacrifice become lyrics which are sung and no one forgets. The struggle of EOKA has been a source of inspiration for almost all Cypriots creating several collections of poetry which they all left us as a great legacy.

With my Master’s thesis I want to highlight Cypriot poets who worked extensively with the Liberation War of 1955-59 and its heroes, writing poems that stay in history and the Cypriot literature considers them strictly poets-exponents of the liberation struggle in 1955 to 1959.

I worked with great names of poets who left their imprint on the Cyprus poetry. Some of them is Theodosis Pierides, Teukros Anthia, Costas Montis, Pantelis Mechanicos, Pitsa Galaze and others.

Αφιέρωση

Την εργασία μου αυτή, την αφιερώνω στους λεβέντες-ήρωες του απελευθερωτικού αγώνα του 1955-59 που με τη θυσία τους έχουμε την ανεξαρτησία μα παραμένοντας αθάνατοι και αξέχαστοι σε όλους. Αυτή η προσφορά τους πρέπει να επικροτείται από όλους τους Κυπρίους και να νιώθουμε ,πάνω από όλα, περήφανοι για αυτά τα νέα παιδιά που θυσιάστηκαν για την πατρίδα τους και για τα ιδανικά τους

Παράλληλα, την εργασία μου αυτή, την αφιερώνω στους ξεχωριστούς ανθρώπους της ζωής μου που σημαίνουν τα πάντα για μένα. Αυτοί είναι: η μητέρα μου, η αδελφή μου ,ο σύζυγος μου που με όλη τους την ενθάρρυνση και υποστήριξη τα δύο αυτά χρόνια που κάνω το μεταπτυχιακό μου δε θα τα κατάφερνα και δε θα έφτανα μέχρι το τέλος χωρίς αυτούς στο πλευρό μου, όπως επίσης και στη σχεδόν εννιά μηνών κορούλα μου, που είναι η χαρά της ζωής μου.

Τέλος, αφιερώνω την εργασία μου, στην καθηγήτριά μου, την κυρία Φραγκίσκη Αμπατζοπούλου γιατί με ενέπνευσε, θέλοντας να κάνω τη διπλωματική μου εργασία μαζί της αλλά και ευχαριστώντας την για την καθοδήγησή της και τις πολύτιμες συμβουλές της.

Σας ευχαριστώ όλους και τον κάθε ένα από εσάς χωριστά για οτιδήποτε κάνατε και ακόμη κάνετε για μένα.

Πρόλογος

Το θέμα της διπλωματικής μου εργασίας είναι οι Κύπριοι ποιητές που ασχολήθηκαν με τον απελευθερωτικό αγώνα της Κύπρου εναντίον των Άγγλων το 1955-59. Είναι ένα θέμα αρκετά ενδιαφέρον γιατί έχει να κάνει με τη ιστορία αλλά και με δημιουργούς του τόπου μας που χρειάζονται τον σεβασμό μας κα την εκτίμησή μας γιατί μέσα από τα έργα τους ύμνησαν την Κύπρο μας, τους ήρωες μας που πολέμησαν και θυσιάστηκαν για το ύψιστο ιδανικό,την ελευθερία αλλά ύμνησαν και τον ίδιο τον αγώνα εναντίον των Άγγλων κατακτητών.
Θέλω με την εργασία μου αυτή να ευχαριστήσω τους μεγάλους αυτούς λογοτέχνες για την πολύτιμη προσφορά τους στην κυπριακή λογοτεχνία που είναι μέγαλη κληρονομιά για εμάς αλλά και για τις γενεές που θα έρθουν.
Πρώτο μέλημα ήταν το ψάξιμο υλικού. Αρχικά, ανέτρεξα στην προσωπική μου βιβλιοθήκη, όπου εκεί βρήκα σχολικά βιβλία που περιλαμβάνουν Κύπριους ποιητές με μερικά ποιήματά τους και τη βιογραφία τους. Τα βιβλία αυτά όμως δεν ήταν αρκετά για τη συγγραφή της εργασίας μου, για αυτό και επισκέφθηκα τη δημοτική βιβλιοθήκη της Λεμεσού και τη δημοτική βιβλιοθήκη της Λευκωσίας για ανεύρεση κι άλλου υλικού. Κατάφερα να βρω ορισμένα βιβλία με συλλογές ποιημάτων από Κύπριους ποιητές με θέμα τον απελευθερωτικό αγώνα του 1955-59 εναντίον των Άγγλων. Φυσικά, πέρα από τα βιβλία, ανέτρεξα και στο διαδίκτυο, το οποίο είναι η πηγή πληροφοριών για αμέτρητα θέματα.
Σε αυτό το σημείο θέλω να εκφράσω τις ευχαριστίες μου στην καθηγήτρια μου, που επιβλέπει τη διπλωματική μου εργασία, για τις συμβουλές και για την καθοδήγησή της. Συνεπώς, έχοντας όλα αυτά στην κατοχή μου, άρχισα την ενασχόληση και τη συγγραφή της διπλωματικής μου εργασίας.

Πίνακας περιεχόμενων

i. Περίληψη 4
ii. Αφιέρωση.....5
iii. Πρόλογος.....6
iv. Εισαγωγή.....8
v. Ιστορικό πλαίσιο 9
vi. Κύριο Μέρος.....10
v.1 Ηγενιά του Μεσοπολέμου.....10
v.1.1 Θεοδόσης Πιερίδης.....10
v.1.2 Τεύκρος Ανθίας.....16
v.1.3 Χριστόδουλος Παπαχρυσοστόμου.....18
v.2 Η ύστερη Αγγλοκρατία (1945-1960).....21
v.2.1 Κώστας Μόντης.....21
v.2.2 Παντελής Μηχανικός.....24
v.2.3 Αχιλλέας Πυλιώτης.....26
v.2.4 Γιάννης Κ. Παπαδόπουλος.....31
v.3. Τα πρώτα χρόνια της Κυπριακής Δημοκρατίας (1960-1974) και η γενιά της Ανεξαρτησίας.....33
v.3.1 Ανδρέας Παστελλάς.....33
v.3.2 Σοφοκλής Λαζάρου.....34
v.3.3 Πίτσα Γαλάζη.....35
v.4. Άλλοι ποιητές της Κυπριακής Ποίησης.....37
v.4.1. Ξάνθος Λυσιώτης.....37
v.4.2 Άντης Περνάρης.....37
vii. Επίλογος.....38
viii. Βιβλιογραφία.....39

Εισαγωγή

Το θέμα της διπλωματικής μου εργασίας είναι ο απελευθερωτικός αγώνας του 1955-59 στην Κυπριακή ποίηση.Θέλησα να ασχοληθώ με τους Κύπριους ποιητές που έγραψαν ποιητικές συλλογές με θέμα την ΕΟΚΑ και τη θυσία Κυπρίων νέων.

Επέλεξα αυτό το θέμα γιατί ο αγώνας του 1955-59 είναι ένα καίριο γεγονός της σύγχρονης ιστορίας της Κύπρου αλλά ήθελα να δω πιο διεξοδικά πόσο και πώς επηρέασε ο εθνικός αυτός αγώνας τους Κύπριους λογοτέχνες και ειδικότερα τους Κύπριους ποιητές.

Η διπλωματική μου εργασία θα χωριστεί σε περιόδους. Συγκεκριμένα θα χωρίσω τους ποιητές στην περίοδο που τους κατατάσσει η Κυπριακή Λογοτεχνία. Όπως η γενιά του Μεσοπολέμου, η Ύστερη Αγγλοκρατία (1945-1960),η Γέννηση της Κυπριακής Δημοκρατίας (1960-1974) και η γενιά της Ανεξαρτησίας.

Έπειτα, θα ασχοληθώ με τον κάθε ποιητή χωριστά, γράφοντας αρχικά λίγα λόγια για τη ζωή και το έργο τους και στη συνέχεια στην ανάλυση των πιο χαρακτηριστικών τους ποιημάτων.

Ιστορικό Πλαίσιο

Ο Απελευθερωτικός Αγώνας της ΕΟΚΑ του 1955-1959 είναι αναμφίβολα ένα καίριο θέμα στην Κυπριακή Λογοτεχνία. Υπήρξε πηγή έμπνευσης για όλους τους Κύπριους όλων των γενιών ειδικότερα για αυτούς της νεότερης γενιάς. Ενέπνευσε πεζογράφους και ποιητές.
Οι αγώνες, οι θυσίες όλων όσων πολέμησαν για την ανεξαρτησία της Κύπρου ενέπνευσαν πολλούς δημιουργούς αυτού του τόπου αλλά και της Ελλάδας να γράψουν αριστουργήματα αφήνοντας σε όλους εμάς την παρακαταθήκη τους.
Ο απελευθερωτικός αγώνας της Κύπρου υπήρξε η αιτία να εμφανιστεί ένας μεγάλος αριθμός ποιητών που ύμνησαν τον Γρηγόρη Αυξεντίου, τον Ευαγόρα Παλληκαρίδη και τους άλλους πεσόντες καθώς και ολόκληρο τον κυπριακό λαό που συμμετείχε στον εθνικό αγώνα.
Μερικοί που ξεχώρισαν μέσα από αυτη την πλειάδα ποιητών και που θα αναφερθώ εκτενέστερα για τον κάθε ένα χωριστά είναι ο Θεοδόσης Πιερίδης, ο Κώστας Μόντης, η Πίτσα Γαλάζη, ο Ανδρέας Παστελλάς, ο Γιάννης Παπαδόπουλος και άλλοι .

1.Η γενιά του Μεσοπολέμου

1.1 Θεοδόσης Πιερίδης

Ο Θεοδόσης Πιερίδης[1] θεωρείται ένας από τους πιο σημαντικούς ποιητές της γενιάς του μεσοπολέμου. Γεννήθηκε το 1908 στο Τσέρι, το χωριό της μητέρας του Μαρίτσας. Ο πατέρας του Φίλιππος καταγόταν από το Δάλι. Ήταν αδελφός του γνωστού βραβευμένου πεζογράφου Γεωργίου Φιλίππου-Πιερίδη. Μοίρασε όμως τα παιδικά του χρόνια ανάμεσα στην Κύπρο και το Κάιρο, όπου ήταν εγκατεστημένη η οικογένειά του. Αποφοίτησε από το εμπορικό τμήμα της Αμπέτειου Σχολής του Καΐρου και από το Γαλλικό Λύκειο της ίδιας πόλης. Το 1936 παντρεύτηκε την Αλεξάνδρα Κουτσουμπού από το Κάιρο, με καταγωγή από τη Σμύρνη. Σπούδασε γαλλική φιλολογία και ιστορία πολιτισμού στο Πανεπιστήμιο της Σορβόννης στη Γαλλία (1949-1952). Από πολύ νέος έταξε τον εαυτό του σε δυο σκοπούς, την ποιητική δημιουργία και την κοινωνική προοδευτική δράση. Μετά την επιστροφή του στην Αίγυπτο εργάστηκε ως υπάλληλος στον τραπεζικό και δημόσιο τομέα. Το 1935 έγινε μέλος των Essayists (Δοκιμιογράφοι, μελετητές), ενός προοδευτικού ομίλου νέων του Καΐρου. Οι Essayists έδιναν διαλέξεις, εξέδιδαν λογοτεχνικό περιοδικό στη γαλλική γλώσσα και οργάνωναν συναντήσεις εξεχουσών προσωπικοτήτων του πνεύματος και της τέχνης. Ανέλαβε αντιφασιστική δράση, ως ιδρυτικό μέλος της Διεθνούς Ειρηνιστικής Ένωσης και μετά την είσοδο του Ρόμμελ στην Αίγυπτο κατέφυγε στην Παλαιστίνη. Επέστρεψε το 1942 μετά τη μάχη του Ελ Αλαμέιν και εγκαταστάθηκε στην Αλεξάνδρεια. Ιδρυτικό μέλος του Ελληνικού Απελευθερωτικού Συνδέσμου (Ε.Α.Σ.) το 1943, εκδότης και αρχισυντάκτης του αγωνιστικού περιεχομένου και οργάνου του Ε.Α.Σ. περιοδικού Έλλην και διευθυντής του εκδοτικού οίκου Ορίζοντες (1944-1947), συνελήφθη το 1944 από τις αγγλικές αρχές και φυλακίστηκε, καθώς υποστήριζε το αίτημα των Ελληνικών Ενόπλων Δυνάμεων Μέσης Ανατολής για σχηματισμό κυβέρνησης εθνικής ενότητας. Από το 1947 ως το 1949 έζησε στην Αμμόχωστο, λόγω απαγόρευσης της επιστροφής του από το καθεστώς Φαρούκ. Μεγάλο μέρος της υπόλοιπης ζωής του έζησε στο Παρίσι (1949-1952) και τις χώρες του σοσιαλισμού, κυρίως στη Ρουμανία (1952-1962), από όπου συνέχισε την αγωνιστική του δράση. Στην Κύπρο επέστρεψε το 1962, μετά την απελευθέρωση του νησιού από την αγγλική κυριαρχία, εργάστηκε ως καθηγητής γαλλικών στην Παγκύπρια Ακαδημία Θηλέων στη Λευκωσία το σχολικό έτος 1963-64 , ενώ ασχολήθηκε με τα πνευματικά ζητήματα του τόπου μας και τη δημοσιογραφία, συνεργαζόμενος με την εφημερίδα «Χαραυγή» και το λογοτεχνικό περιοδικό «Νέα Εποχή». Το Μάη του 1965 πήρε μέρος

[1]Ορφανίδης,Ν., Παπαντωνίου και Σ.,Παναγίδης, Α.(2008) σελ.21

στη Διεθνή Συνάντηση Συγγραφέων, που έγινε στην Ανατολική Γερμανία (Βερολίνο, Βαϊμάρη).

Μετά το θάνατο της συζύγου του το 1966 η υγεία του κλονίστηκε. Πέθανε στις 23 του Γενάρη το 1968 στο Βουκουρέστι, κατά τη διάρκεια εξάμηνου αναρρωτικού ταξιδιού και τάφηκε στη Λευκωσία.

Στη λογοτεχνία πρωτοεμφανίστηκε το 1930 από τις σελίδες του περιοδικού «Πρωτοπορία» της Αλεξάνδρειας με τη δημοσίευση του ποιήματος «Εμβατήριο του παλιού ποιητή». Ο αδελφός του Γεώργιος Πιερίδης επιμελήθηκε την έκδοση των άπαντων του σε δύο τόμους, οι οποίοι εκδόθηκαν το 1976. Στον πρώτο τόμο περιέχεται όλο το έργο του Θ. Πιερίδη που είχε εκδοθεί πριν από το θάνατό του και στο δεύτερο όλο το έργο που παρέμενε έως τότε ανέκδοτο.

Ο κατάλογος των έργων του Θεοδόση Πιερίδη περιλαμβάνει δεκαεννέα ποιητικές συλλογές όπως: "Ξέρουμε κι εμείς να τραγουδούμε" (1937), "Η μπαλάντα της Μαρίας", (Κάιρο 1939). "Δέκα τραγούδια", (Κάιρο 1940), "Ερωτική ιστορία", (Αλεξάνδρεια 1943), "Τραγούδια της Ελπίδας", (Αλεξάνδρεια 1943), "Ύμνος στην Αθήνα του Δεκέμβρη", (Αλεξάνδρεια 1945), "Αγωνιστές", (Λευκωσία 1950), "Ωδή στην επικαιρότητα", (1951), "Τραγούδι για τον Ζαχαριάδη", (1953), "Ποιήματα", (1953), "Το εμβατήριο της Ειρήνης", (1955) [β' έκδοση ξαναδουλεμένη: Αλεξάνδρεια 1958], "Κυπριακή Συμφωνία" (α' έκδ. 1956, β' έκδοση ξαναδουλεμένη 1956 και γ΄ 1968 και με μετάφραση στα ρουμάνικα το 1959), "Νόστος", (Λευκωσία 1958), " Το μεγάλο ταξίδι", (Βουκουρέστι,1959), "Το χρυσό μονοπάτι", (Βουκουρέστι 1961), "Πρωτομαγιά",(Αθήνα 1961). "Ένας ξένος ποιητής σεργιανά στο Βουκουρέστι", (Βουκουρέστι 1961), "Ονειροπόληση στα τείχη της Αμμοχώστου" (α' έκδ. το 1965 και β' το 1966), " Ένας ξένος ποιητής σεριανά στο Βουκουρέστι" (εκδόθηκε σε ρουμάνικη μετάφραση το 1961 στο Βουκουρέστι), "Ξαναρχινούμε", (Βουκουρέστι, 1967), "Φθινόπωρο", (Λευκωσία 1967), "Ποιητικά Άπαντα". Τόμος πρώτος, Τα εκδομένα.(Λευκωσία 1975) [επιμέλεια Γ.Φ. Πιερίδη], "Ποιητικά Άπαντα", Τόμος Δεύτερος. Τα ανέκδοτα, (Λευκωσία 1976) [επιμέλεια Γ.Φ. Πιερίδη].

Ο Θεοδόσης Πιερίδης εξέδωσε ακόμη τη μελέτη "Ο ακριτικός κύκλος της Κύπρου" και απέδωσε στα ελληνικά την Ειρήνη του Αριστοφάνη.

Το σύνολο του έργου του ,τον τοποθετεί ανάμεσα στους σημαντικότερους λογοτέχνες της Κύπρου και δίπλα στο λογοτέχνη και συναγωνιστή του Τεύκρο Ανθία.

Η σφραγίδα του Θεοδόση Πιερίδη έμεινε ανεξίτηλη στα πνευματικά δρώμενα του Βουκουρεστίου, κατά την εποχή του 1960. Από το 1958 ως το 1962 έδινε στη ραδιοφωνική εκπομπή "Η φωνή της Αλήθειας" δυο φορές τουλάχιστον τη βδομάδα, ένα σοβαρό σχόλιο

πάνω σε πνευματικά, λογοτεχνικά, πολιτικά και πολιτιστικά θέματα. Κατά την παραμονή του στο Βουκουρέστι αρθρογραφούσε στα γαλλικά για τον Αριστοφάνη, μετέφερε επίσης στη γαλλική γλώσσα ποίηση του Γιάννη Ρίτσου και έδωσε διαλέξεις πάνω σε λογοτεχνικά θέματα. Αξίζει να αναφερθεί πως στη Φιλοσοφική Σχολή του Βουκουρεστίου, έδωσε μια ενδιαφέρουσα διάλεξη για την κυπριακή λογοτεχνία.

Ο μελετητής και ποιητής Αχιλλέας Πυλιώτης στη μελέτη του «Ο ποιητής του χρέους» αναφέρει πως «το έργο του Θεοδόση Πιερίδη είναι σημαντικότατο και σε όγκο και σε ποιότητα. Η ποίηση του είναι ποίηση μεγάλης πνοής. Μια ποίηση πολύπτυχη και πολυφωνική, όπου πάνω απ' όλα ο ίδιος νιώθει τον εαυτό του τραγουδιστή της ανθρωπότητας και των πανανθρώπινων ιδανικών της ειρήνης, της ισότητας και της κοινωνικής δικαιοσύνης. Η ποίηση του είναι κοινωνική, με μια ανάδειξη της αγάπης προς τον άνθρωπο. Προβάλλει τη ζωή σε όλες τις εκδηλώσεις της, σε όλο το βάθος και το πλάτος της, και τον άνθρωπο σε όλο του το μεγαλείο: τις χαρές και τις πίκρες της κάθε μέρας, τις μεγάλες εξορμήσεις του, τις νίκες του, τα όνειρά του, την πάλη του για να αλλάξει τη μοίρα του, όλα».

Ο Θεοδόσης Πιερίδης, με το έργο του, υπηρετεί παντού, στην Αίγυπτο, στη Γαλλία, στη Ρουμανία, στην Κύπρο και στην Ελλάδα. Άλλωστε η πολυετής του παραμονή στο Βουκουρέστι, του έδωσε την ευκαιρία να βιώσει το σοσιαλισμό και τα οράματα που αυτός ευαγγελιζόταν, την αλληλεγγύη, το διεθνισμό, την αδελφοσύνη.

Το Βουκουρέστι, η πόλη των λουλουδιών, η αγαπημένη του ποιητή, κατέχει θέση αναφοράς στην ποιητική του δημιουργία.

Οι ποιητικές συνθέσεις του Θεοδόση Πιερίδη παίρνουν μεγαλόπνοες, σχεδόν επικές διαστάσεις. Η ποίησή του χαρακτηρίστηκε από κριτικούς ως κοινωνική, πατριωτική, ερωτική και με πηγαία διάθεση, αφού μέσα από τα ποιήματά του ξεχειλίζονται η ανεμελιά, το όνειρο, η αγάπη, αλλά και η οργή και η αγανάχτηση, για όσα συνέβαιναν στο νησί μας.

Ένα ποίημα του Θεοδόση Πιερίδη που διδάσκεται στη β' λυκείου και έχει μεγάλη απήχηση στους μαθητές είναι η «Κυπριακή Συμφωνία»[2], που η πρώτη της έκδοση έγινε το 1956, εμπνευσμένη από τον αγώνα της ΕΟΚΑ του 1955 - 59 και ταυτόχρονα μια ουσιαστική καταδίκη κάθε ξένου δυνάστη. Είναι ποίημα αφηγηματικό που κερδίζει τον μαθητή αλλά και τον καθηγητή που το διδάσκει γιατί αποτελεί μια κατάθεση και μια μαρτυρία του ποιητή για τον εθνικοαπελευθερωτικό αγώνα του 1955-1959 αλλά κι επειδή μέσα από αυτό προβάλλονται οι βασικές αξίες όπως η ελευθερία, η αξιοπρέπεια, η τιμή και η ειρήνη.

[2]Πιερίδης,Θ.,(1963) σελ.5

Ο Θεοδόσης Πιερίδης συμπυκνώνει την αγωνία του ελληνισμού της Κύπρου για εθνική δικαίωση, εμμονή στο χρέος και στη φυλετική ταυτότητα. Δεν ακολουθεί το μέτρο, χαρακτηριστικό της παλαιάς ποίησης. Αντιθέτως ο στίχος του έχει μουσικότητα ενώ ο λυρισμός του διαχύνεται άνετα: «Μάτια δεν είχαμε να δούμε πώς τρανεύανε τα πορτοκάλια μεσ'στη πράσινη την κούνια τους ώρα την ώρα, σα μωρά.»

Το Απόσπασμα Α' αρχίζει και τελειώνει με δύο αντιθετικούς στίχους: ο τελευταίος στίχος του αποσπάσματος αναιρεί τον πρώτο: «Αυτό το καλοκαίρι το χάσαμε», «Αυτό το καλοκαίρι δεν το χάσαμε». Με τον πρώτο στίχο ο ποιητής δίνει την αίσθηση της απώλειας. Εκείνο το καλοκαίρι ο κυπριακός ελληνισμός αφήνει τις δουλειές του στο περιθώριο, προσπερνά όλα τα υλικά στοιχεία της ζωής, αφήνει τις απολαύσεις και τις χαρές της ζωής, γιατί η ύπαρξη του επικεντρώθηκε στο γεγονός της ελευθερίας. Αυτή η έκρηξη ζωής δίνεται με: τα πορτοκάλια που τρανεύανε, τους κόμπους του μελιού, το δρεπάνι, τα στάχυα και τους κάμπους, τους κορυδαλλούς, τους ουρανούς, τον ήλιο.

Στη συνέχεια, ο ποιητής αντιστρέφει αυτή την έκρηξη ζωής με την απουσία/κατάργηση των αισθήσεων: μάτια δεν είχαμε να δούμε, αφτιά δεν είχαμε ν'ακούσουμε, χέρια δεν είχαμε για το δρεπάνι, δεν είχαμε καρδιά. Εξαιτίας αυτών, επιβλήθηκε η οδύνη και το βάρος της ιστορικής δοκιμασίας. Ο ποιητής εκφράζει έντονα τη λύπη, την απογοήτευση, τη μελαγχολία βλέποντας τους κατακτητές στην πατρίδα του. Αυτή η απαισιοδοξία όμως δεν κρατάει για πολύ, αφού ο ποιητής χρησιμοποιεί σύνθετα επίθετα για τη Λευτεριά που ξεπηδάει από το λαμπρό παρελθόν και δίνει θάρρος και δύναμη στον κυπριακό ελληνισμό. Η λευτεριά προβάλλει: ολόφωτη, ολόγλυκη, ολόγελη, ολόμορφη, κρουσταλλοβραχιονάτη, αστρομάτα, αλαφρροπάτητη. Υπάρχει κι ένας διάχυτος ερωτισμός, ο έρωτας για την ελευθερία: «μας άγγιξε το μέτωπο και μας εφίλησε στο στόμα-η Λευτεριά.» Εδώ υπάρχει αλλαγή στα συναισθήματα, υπάρχει αισιοδοξία. Γι'αυτό, «αυτό το καλοκαίρι δεν το χάσαμε».

Το Απόσπασμα Β' της Κυπριακής Συμφωνίας, είναι ,εκ μέρους του ποιητή, ένας δραματικός μονόλογος που περιγράφει το πρόσωπο του κατακτητή σε αντίθεση με τον κόσμο της Κύπρου. Είναι δύο κόσμοι αντίθετοι και αυτό φαίνεται μέσα από την παράθεση χαρακτηριστικών εικόνων για τους κατακτητές από τη μία, και για το νησί από την άλλη.Ο κόσμος της Κύπρου: άδεια χέρια, περουζένια θάλασσα, βαρκάκι με κουπιά, χωριουδάκι, ουρανός, νεράκι, ήλιος, στράτες, ζωή, πλιθάρια, σπίτια από καθαρό χώμα, λίγοι, φτωχοί, μνήμη, ψυχή, ρίζα. Ο ποιητής τον προβάλλει ως απλό,φιλειρηνικό λαό,πιστό στις παραδόσεις του με μεγάλη ψυχική δύναμη, ευαίσθητο, με πίστη και αποφασιστικότητα αγωνίζεται σε έναν άνισο αγώνα. Απ'την αντίθετη πλευρά είναι οι κατακτητές: σίδερα πολλά, οι προπέλες σας, στρατηγοί, ελικόπτερα θωρακισμένα όπως του σκορπιού, ακρίδες,

τσιμεντένια πολυβολεία, πολλοί, πλούσιοι. Οι κατακτητές εχούν ως στόχο τους την κατάπνιξη του αγώνα και τη διατήρηση της κατοχής.

Στο τέλος του Αποσπάσματος Β' ο ποιητής πάλι παρουσιάζεται αισιόδοξος. Χρησιμοποιεί τον στίχο: «Νομίσατε πως αυτό το καλοκαίρι το χάσαμε». Αναφέρεται φυσικά στους Άγγλους κατακτητές που όσο κι αν προσπαθήσουν δε θα νικήσουν την ιστορία μας, τις ρίζες μας, την ψυχή μας, έστω κι αν είναι περισσότεροι. Το καλοκαίρι δεν το χάσαμε γιατί με πίστη στις παραδόσεις μας και στην ιστορία μας συνεχίζουμε τον αγώνα και πιστεύουμε στη νίκη.

Το Απόσπασμα Γ' εισάγεται με ένα ρητορικό θριαμβευτικό τόνο: «Γιατί θα φύγετε, κουρσάροι». Ο ποιητής εδώ ,αισιόδοξα, προβλέπει την απελευθέρωση της Κύπρου. Η λέξη «κουρσάροι» συμβολίζει την αγγλική αρπακτικότητα: σκυλιά που οσμίζονται, κόκκινες ματιές του τρόμου, κράνη, οχιές της προδοσίας, ξόβεργα του χαμογέλιου σας, σαύρες-δουλοσύνη, πολυβόλα, θωρακισμένα αυτοκίνητα, στρατηγοί, παράσημα, περούκες, δικαστές, φυλακές, νόμους, αγχόνες, βαπόρια, μεγάλα ονόματα, μικρή-μηδαμινή γενναιότητα. Όλα αυτά συμβολίζουν τη στάση και την πολιτική των Άγγλων απέναντι στους Κυπρίους, την υποκρισία τους και τη μηδαμινή τους γενναιότητα. Γι' αυτούς τους λόγους θα φύγουν.

Ο Θεοδόσης Πιερίδης είναι σίγουρος ότι η τυραννία θα ηττηθεί και θα παραμείνει η Κύπρος μονάχα με τον κυπριακό λαό της, θα μείνει το φως, η ειρήνη, η ηρεμία: το καράβι το σκαρωμένο από πέτρα, χώμα κι ανθρώπους, ο έρωτας της Κυπρίδας της Αφροδίτης, το μέγα φως, το ψωμί, η σταγόνα της δροσιάς, τα πέταλα του ρόδου.

Όλα αυτά αποτελούν την Κυπριακή συμφωνία, μια συμφωνία ανάμεσα στους κατοίκους του νησιού για το τέλος του αγγλικού ζυγού που οδηγεί στην αισιοδοξία.

Στο ποίημα του αυτό ο Θεοδόσης Πιερίδης με δυσκολία συγκρατεί την ορμητική του διάθεση. Ο ρυθμός του πετάει από στίχο σε στίχο ενώ είναι διάχυτος ο λυρισμός. Φαίνεται σε όλο το ποίημα, η πίεση που νιώθει εσωτερικά πλημμυρίζοντας την ψυχή και το νου του.

Ο στίχος του είναι αρμονικός, αδρός και καλοδουλεμένος. Όταν επικρίνει πρόσωπα και καταστάσεις, γίνεται ρωμαλέος, κοφτερός σαν σπαθί , ορμητικός, επαναστατικός και καυστικός.

Ένα άλλο ποίημα του Θεοδόση Πιερίδη που πραγματεύεται τον εθνικοαπελευθερωτικό αγώνα του 1955-1959, προέρχεται από την ποιητική του συλλογή «Το χρυσό μονοπάτι», (1961) με τίτλο «Τραγούδι πένθιμο και οργισμένο».[3]Το έχει γράψει στις 21 του Σεπτέμβρη το 1956 στη μνήμη των τριών νέων που είχαν γίνει λαμπάδες στο βωμό της απελευθέρωσης

[3]Ανεξάρτητη Φοιτητική ΈΠΑΛξη, (2012), <http://epalxi.net/?p=2421-21 Σεπτεμβρίου 1956 >

της πατρίδας μας από τον Άγγλο κατακτητή .Ξεχωριστό ήταν εκείνο το ξύπνημα της 21ης Σεπτεμβρίου του 1956. Ο ήλιος ήταν πιο φωτεινός από κάθε άλλο πρωινό. «Αυτός ο ήλιος που βγήκε σήμερα δε θα το δει τ'ωραίο παλικάρι». «Τ'ωραίο παλικάρι μπήκε στο θάνατο από την πόρτα που μπαίνουν οι ολόρθοι άνθρωποι».

Εικόνες και συναισθήματα, συγκροτούν μια πλούσια πολυφωνία στο ποίημα του Θεοδόση Πιερίδη προβάλλοντας έντονα τον λυρισμό και τη μουσικότητα.

Ο Κύπριος ποιητής τραγουδάει με πάθος αλλά και με θαυμαστή τέχνη τη ζωή και τον άνθρωπο αλλά και τον θάνατο των παλικαριών της Κύπρου. Από το ποίημα του εκτοξεύεται ο στίχος της οργής και της αγανάχτησης, για όσα συμβαίνουν στο ωραίο παλικάρι. Το παλικάρι ωραίο και νέο δε θα προλάβει να χαρεί τη ζωή του αφού οι κατακτητές θα το κρεμάσουν. Ο ποιητής στην ουσία θρηνεί για τον χαμό άλλων τριών νέων παλικαριών. «Τ'ωραίο παλικάρι το πήραν και το κρεμάσανε σήμερα, αυγήν-αυγή, στη Λευκωσία».

Τη συγκεκριμένη μέρα, τις πρωινές ώρες της 21ης Σεπτεμβρίου 1956 οδηγήθηκαν στην αγχόνη τρία μέλη της ΕΟΚΑ, οι Στέλιος Μαυρομμάτης, Μιχαήλ Κουτσόφτας και Ανδρέας Παναγίδης. Οι Βρετανοί αποικιοκράτες έθεταν τα δικά τους συμφέροντα υπεράνω του δικαιώματος του κυπριακού λαού για αυτοδιάθεση τρομοκρατώντας τον ότι ήταν διατεθειμένοι να φτάσουν στα άκρα με το να οδηγήσουν αγωνιστές της ΕΟΚΑ στην αγχόνη πατάτοντας έτσι την εξέγερση των Κυπρίων, αλλά και εκβιάζοντας τον κυπριακό λαό να αποδεχθεί «λύσεις» με τις οποίες θα κατοχυρωνόταν η στρατιωτική τους παρουσία στο νησί. Η Κύπρος ήταν κομβικό σημείο στους γεωστρατηγικούς σχεδιασμούς της Βρετανίας.

Ο Θεοδόσης Πιερίδης, με το ποίημα του αυτό, δείχνει να πονά τον ελληνισμό της Κύπρου και τραγουδά τα συγκλονιστικά γεγονότα της μέρας εκείνης με αληθινό πόνο ψυχής.

Το πνεύμα της θυσίας το βλέπουμε έντονα στο ποίημα του Θεοδόση Πιερίδη. «Τ'ωραίο παλικάρι μπήκε στην καρδιά μας από τους δρόμους που εισελαύνουν οι μεγάλοι άνεμοι εκείνοι που πόρχονται να σαρώσουν τη μουχλιασμένη μας ησυχία». Τιμά τα παλικάρια, αφού μπορούσαν να ζήσουν αλλά προτίμησαν το θάνατο. Οδηγήθηκαν στην αγχόνη με το όραμα της Ελλάδας και της ΄Ενωσης, τραγουδώντας τον Εθνικό ΄Υμνο.

Ο Θεοδόσης Πιερίδης και στα δύο ποιήματά του υμνεί τη δύναμη της ψυχής του κυπριακού λαού. Πονά για την κατάσταση που επικρατεί στην πατρίδα του, για τα δεινά που υπόκεινται οι Κύπριοι από τους Άγγλους κατακτητές, εγκωμιάζοντας το θάρρος και την τόλμη τους όταν ανυψώνονται εναντίον των δυναστών.

Ο αγώνας της Ε.Ο.Κ.Α., το 1955-59, ήταν ασυνήθιστος για πολλά πράγματα αλλά, ίσως, το πιο σπουδαίο απ' όλα ήταν τα πνεύμα της θυσίας. Οι ΄Αγγλοι πολεμούσαν για να κρατήσουν μιαν αποικία ενώ οι Κύπριοι πολεμούσαν για την ελευθερία τους.

Ένα ακόμη ποίημα του Θεοδόση Πιερίδη είναι το «Κύπρος 1958».Το ποίημα του αυτό διαφέρει από τα δύο προηγούμενα καθώς σε αυτό του το ποίημα ο Κύπριος ποιητής επικεντρώνεται στην τραγική περίπτωση ενός κοριτσιού, η οποία έπεσε θύμα της βίας των βρετανικών στρατιωτικών δυνάμεων το 1958.[4] Είναι ένα ποίημα μικρό σε έκταση, μόλις οκτώ στίχοι. Ο πρώτος στίχος μας ενημερώνει για την ηλικία του κοριτσιού «Ήταν οχτώ χρονώ» ενώ στους επόμενους μας δηλώνει την κτηνωδία και τη βαναυσότητα των Άγγλων. Δολοφόνησαν ένα παιδάκι χωρίς καμιά δικαιολογία και ανθρωπιά. Αυτό υπονοεί στο τέλος ο ποιητής. Δηλώνει την αγανάκτησή του στον τελευταίο στίχο «πώς τόσοι άντρες σιδερόφρακτοι μαζεύτηκαν για να σκοτώσουν ένα παιδάκι». Αλήθεια,τι δικαιολογία μπορεί να έχει κανείς κάνοντας μια τέτοια πράξη; Καμία.
Το ποίημα του αυτό προέρχεται από τον δεύτερο τόμο της συλλογής ποιημάτων του «Ποιητικά Άπαντα» τα ανέκδοτα που κυκλοφόρησε το 1976.

1.2 Τεύκρος Ανθίας

Ο Τεύκρος Ανθίας[5] ,ψευδώνυμο του Ανδρέα Παύλου γεννήθηκε στην Κοντέα Αμμοχώστου το 1903και ήταν ο πρωτότοκος γιος του γεωργού Παύλου Χατζημηνά.. Σε πολύ νεαρή ηλικία αναγκάστηκε, λόγω της οικονομικής καταστροφής του πατέρα του, να βοηθήσει στον βιοπορισμό της οικογένειας: έτσι, μαζί με τον πατέρα του περιόδευε, από έξι χρονών, τα χωριά της επαρχίας απαγγέλλοντας τραγούδια στο κυπριακό ιδίωμα και πουλώντας τις ποιητάρικες φυλλάδες του. Αποφοίτησε από το Ιεροδιδασκαλείο της Λάρνακας το 1922.Εργάστηκε για λίγο ως δάσκαλος στην Κύπρο και ακολούθως στην Ελλάδα (1924-1926), για να εγκαταλείψει τη διδασκαλική σταδιοδρομία με την εγκατάστασή του στην Αθήνα (1927), η οποία και θα σηματοδοτήσει μια περίοδο σκληρών βιοτικών συνθηκών και έντονων στερήσεων. Μετά την επιστροφή του στην Κύπρο το 1930, διώκεται επανειλημμένως από τη βρετανική αποικιακή διοίκηση για τις μαρξιστικές ιδέες και την πολιτική του δράση (1931-1933), ενώ θα αφοριστεί και από την Εκκλησία για την ποιητική του συλλογή «Δευτέρα Παρουσία» το 1931. Από το 1934, θα εργάζεται ως δημοσιογράφος σε διάφορες εφημερίδες και αργότερα θα εκδώσει δικά του έντυπα ,τη Φλόγα κ.ά.. Θα συνεχίσει τη δημοσιογραφική και εκδοτική του δραστηριότητα στο Λονδίνο (1948-1955 και 1957-1968).
Ενδιάμεσα, θα βρεθεί ξανά στην Κύπρο και θα πάρει μέρος στον Απελευθερωτικό Αγώνα, υφιστάμενος εκ νέου διώξεις και φυλακίσεις.

[4]Ζαφειρίου.,Λ,Μπαζούκης Α.,Μύαρης Γ.,(2012),σελ.54
[5] Ορφανίδης,Ν., Παπαντωνίου και Σ.,Παναγίδης, Α.(2008) σελ.13

Πολυγραφότατος, υπηρέτησε όλα τα είδη του έντεχνου και δημοσιογραφικού λόγου. Με «ποιητάρικες» καταβολές (είχε εκδώσει επτά φυλλάδες ως τα δεκαπέντε του χρόνια), θα δημοσιεύσει το 1922 πρωτόλεια ερωτικά ποιήματα, πριν γίνει ευρύτατα γνωστός με τη συλλογή «Τα σφυρίγματα του αλήτη» το 1929. Η συλλογή αυτή, η οποία εντάσσεται στο πνεύμα του «αλητισμού» της εποχής, όπως θα εκφραστεί στη νεοελληνική ποίηση και πεζογραφία, θα γνωρίσει επτά εκδόσεις ώς το 1956. Το εκτεταμένο έργο του «Άγιε Σατάν, ελέησόν με,» το 1930,«Η Δευτέρα Παρουσία» το 1931,«Το ημερολόγιο C.D.P.» το 1956 κ.ά. αναδεικνύει την πολιτική/ κοινωνική του ευαισθησία και αγωνιστικότητα, τη βαθιά ανησυχία του όχι μόνο για την ιδιαίτερη πατρίδα του ή τον ελληνισμό, αλλά γενικότερα για τον σύγχρονο άνθρωπο και τα προβλήματά του. Πεθαίνει από καρδιακή προσβολή το 1968 στο Λονδίνο.

Ο Τεύκρος Ανθίας ως κοινωνικός και στρατευμένος ποιητής στο έργο του καταδεικνύεται το ενδιαφέρον του για την ιδιαίτερη πατρίδα του, την Κύπρο, και την εθνική της αποκατάσταση. Αυτό διακρίνεται και στα ποιήματα της συλλογής «Το ημερολόγιο C.D.P.»(1956) όπου συνδέονται οι σκληρές εμπειρίες του Απελευθερωτικού Αγώνα (1955-59)
εναντίον των βρετανών αποικιοκρατών και η προσωπική οδυνηρή περιπέτειά του στα Κρατητήρια Δεκέλειας, στις Κεντρικές Φυλακές Λευκωσίας και στο Γενικό Νοσοκομείο Λευκωσίας.

Το ποίημα του «Το πρώτο γράμμα»[6] έχει μορφή ημερολογίου. Γράφει απευθυνόμενος σε μια γυναίκα, την Αναστασία. Όντας μόνος, στο κρατητήριο και στη φυλακή, νιώθει την ανάγκη να γράψει τα εσώψυχά του, τον πόνο και τη θλίψη του αλλά και να εξομολογήσει την αγάπη του στη γυναίκα αυτή. Ο Τεύκρος Ανθίας πέρασε αρκετό χρονικό διάστημα στη φυλακή και από τον τίτλο του ποιήματος και από τον πρώτο στίχο του ποιήματος «Απόψε η νύχτα είναι σαν την καλοσύνη σου» καταλαβαίνουμε ότι είναι η πρώτη του νύχτα μέσα στη φυλακή και ότι έπονται κι άλλα γράμματα προς την αγαπημένη του. Μέσα στη μαυρίλα και την απομόνωση στην οποία βρίσκεται, η μόνη παρηγοριά του είναι το αγαπημένο του πρόσωπο. Αυτό συμβαίνει σε όλους όντες εγκλειστοι, που οι μόνοι τους παρηγοριά είναι η σκέψη των αγαπημένων τους προσώπων. Μονάχα με αυτό τον τρόπο καταφέρνουν να νικήσουν τον χρόνο και τον πόνο τους.

Ένα άλλο ποίημα του Τεύκρου Ανθία προέρχεται από τη συλλογή του «Ποιητικά Άπαντα 1928-1962» με τον τίτλο «Διακήρυξη» και το γράφει το 1956 βρισκόμενος στο Νοσοκομείο της Λάρνακας μετά την καρδιακή προσβολή που έπαθε όταν είχε φυλακιστεί μαζί με άλλα

[6] Ζαφειρίου.,Λ,Μπαζούκης Α.,Μύαρης Γ.,(2012),σελ.48

στελέχη του ΑΚΕΛ[7]. Στο ποίημα του αυτό τραγουδά για το ύψιστο ιδανικό που θυσιάστηκαν ή φυλακίστηκαν πολλοί νέοι, την ελευθερία. Χρειάζεται μεγάλη τόλμη και θάρρος να απαρνηθείς την ίδια σου τη ζωή, τον ίδιο σου τον εαυτό και να αγαπάς πολύ τους συνανθρώπους σου ώστε να πεθάνεις για την πατρίδα σου. Τέτοια ιδανικά είχαν οι νέοι που έπεσαν για την πατρίδα τους αλλά και οι Κύπριοι λογοτέχνες που τιμούν και υμνούν την ελευθερία μέσα από το λογοτεχνικό τους έργο.

1.3 Χριστόδουλος Παπαχρυσοστόμου

Ο Χριστόδουλος Παπαχρυσοστόμου[8] γεννήθηκε το 1905 στην Αγία Βαρβάρα Λευκωσίας και απεβίωσε πριν από 25 χρόνια, το 1987. Αριστούχος απόφοιτος της Φιλοσοφικής Αθηνών (1927), συνέδεσε την εκπαιδευτική του δράση με το Παγκύπριο Γυμνάσιο αλλά, κυρίως, με το Γυμνάσιο Θηλέων Φανερωμένης το οποίο διηύθυνε μέχρι το 1959. Δημοσιογραφούσε συχνά και εκατοντάδες άρθρα του βρίσκονται δημοσιευμένα στο «Έθνος», την «Ελευθερία», τον «Φιλελεύθερο», στα «Νέα» και αλλού. Εντάχθηκε στην ΕΟΚΑ, με το ψευδώνυμο «Κοραής». Του ανατέθηκαν σημαντικά καθήκοντα και συνελήφθη τρεις φορές από τους Βρετανούς, ενώ «κρατήθηκε» στα κολαστήρια της Πύλας. Ο «Ύμνος της ΕΟΚΑ» με τους επικούς στίχους «Εμπρός, εμπρός, η ΕΟΚΑ κράζει, η γη ας βροντήξει όπου πατάς» είναι δικό του δημιούργημα. Το 1961 ανέλαβε τη συλλογή υλικού, κειμηλίων και ιστορικών τεκμηρίων για τον απελευθερωτικό αγώνα του 1955-1959 και την ίδρυση και την οργάνωση του Μουσείου Αγώνα, που λειτούργησε ένα χρόνο αργότερα και το οποίο διηύθυνε μέχρι το 1978. Μεγάλο μέρος του τόμου καλύπτουν οι γνωστές πολύτιμες μελέτες του Παπαχρυσοστόμου για την ΕΟΚΑ («Αρχείο Αγωνιστών» και «Αρχείο Πεσόντων») που αποτελούν θεμελιώδη κείμενα για την ιστορική τεκμηρίωση του αγώνα του 1955-1959.Ουσιαστικά, ο Παπαχρυσοστόμου με τα βιβλία του και την οργάνωση του Μουσείου Αγώνος υπήρξε ο πρώτος ιστορικός του Αγώνα. Ακολουθούν κείμενα και καταγραφές για γεγονότα της εποχής της ΕΟΚΑ και άλλων περιόδων της νεότερης ιστορίας της Κύπρου, δημοσιεύματα στον Τύπο και ανέκδοτα κείμενα, φιλολογικές μελέτες και δοκίμια, κριτικές του έργου του και μεταθανάτιες αναφορές, επικήδειοι και βιβλιοκριτικές για την τετράτομη έκδοση των «Απάντων» του. Από τα δημοσιογραφικά του κείμενα ξεχωρίζουν ορισμένα οξύτατα και προφητικά αντιχουντικά του άρθρα της περιόδου 1972-1973 και τα σχόλια της καθημερινής του στήλης στον «Φιλελεύθερο», των μηνών Φεβρουαρίου-Σεπτεμβρίου 1959, όπου αποτυπώνονται με οξύνοια τα προβλήματα της

[7]Σαραντάκος,Ν.,http://sarantakos.wordpress.com/2014/04/06/anthias/
[8]Παπαπολυβίου, Φ.,http://www.papaphotis.org/index.php?option=com_k2&view=item&id=16129

«μεταβατικής περιόδου» και καταγγέλλεται η βρετανική διπλοπροσωπία και η συνεχιζόμενη τακτική της τουρκοκυπριακής ηγεσίας υπέρ του διαχωρισμού. Ο Παπαχρυσοστόμου στέκεται στα κείμενά του ιδιαίτερα στο ζητημάτων βασανιστηρίων, των μαρτύρων του απελευθερωτικού αγώνα και της υποχρέωσης της Πολιτείας και των Ελλήνων Κυπρίων για την απόδοση των τιμών που αναλογούσαν και τη συστηματική «οργάνωση της συλλογικής μνήμης» για τον αγώνα της ΕΟΚΑ. Στον τόμο αποκαλύπτεται και στον νεότερο αναγνώστη η χρόνια αντιπαράθεση του Παπαχρυσοστόμου με επιφανή εκπαιδευτικό της νεότερης κυπριακής ιστορίας, τον οποίο κατηγορεί για τη στάση του κατά το 1955-1959. Από τα «φιλολογικά πάρεργα» ξεχωρίσαμε την καταγραφή, ύστερα από τη συστηματική μελέτη των τόμων του Ενωτικού Δημοψηφίσματος, «σπάνιων κυρίων ονομάτων που απαντώνται εν Κύπρω»: Βενιζέλα, Εσμεράλδα, Ηρωδιάς, Κικέρων, Λεσσέψ, Παρούσα, Περικτιόνη, Ροδόπη, Συγκλητική, κ.ο.κ. Πρόκειται για ένα σημαντικό βιβλίο που συμπληρώνει το έργο ενός σπουδαίου εκπαιδευτικού, πνευματικού ανθρώπου και αγωνιστή. Η ποιητική συλλογή του Χριστόδουλου Παπαχρυσοστόμου «Αίμα και Πυρ» το 1959 είναι αφιερωμένο στη νεολαία της Κύπρου που τα ενέπνευσε. Ο ίδιος ο ποιητής δηλώνει ότι τα ποιήματα αυτά είναι βιώματα της αιχμαλωσίας που επέβαλε η Αγγλική Αποικιοκρατία αφού καταπάτησε κάθε θεϊκό και ανθρώπινο νόμο, και ακόμη περισσότερο κάθε είδους κρατική αξιοπρέπεια. Ο Χριστόδουλος Παπαχρυσοστόμου έζησε ο ίδιος τις καταστάσεις και τα γεγονότα που περιγράφει ποιήματα αυτά εκφράζουν τον ενθουσιασμό του ποιητή για τα πρόσωπα, τα κατορθώματα και τις αξίες που δημιούργησε ο Αγώνας του κυπριακού λαού και ταυτόχρονα την αγανάκτηση και την πικρία του για τον μεγάλο ξεπεσμό ενός μεγάλου λαού που κανένας δεν τον περίμενε.[9]

Ένα ποίημα του φέρει τον τίτλο «Ο ύμνος της ΕΟΚΑ»[10] υμνεί ακριβώς τον αρχηγό της ΕΟΚΑ, Γρίβα Διγενή, ο οποίος προστάζει την αρχή του αγώνα και τη νίκη της ΕΟΚΑ κατά των Άγγλων αποικιοκρατών. Η ΕΟΚΑ πρωτοστατεί στους αγώνες με αναμμένο πυρσό, τον πυρσό της Λευτεριάς. «Εμπρός, Εμπρός η ΕΟΚΑ κράζει, η γη ας βροντήξει που πατάς, η ΕΟΚΑ ανίκητη προστάζει να η ασπίδα ή ταν ή επί τας». «Πυρσό στο χέρι απ'τη φωτιά του Μαραθώνα μπροστά πηγαίνοντας ο ΔΙΓΕΝΗΣ κι η ΕΟΚΑ θρύλος μας φωνάζει εμπρός παιδιά, στο δρόμο της τιμής».

[9]Παπαχρυσοστόμου,Χρ.,(1959),σελ.6
[10]ο.π σελ.15

Ένα ακόμη ποίημα του Χριστόδουλου Παπαχρυσοστόμου είναι «Στον αητό του Μαχαιρά»[11] που φυσικά αναφέρεται στον αθάνατο Γρηγόρη Αυξεντίου. Αναφέρεται κι αυτός ο ποιητής στο γεγονός της πυρπόλησης του από τους Άγγλους στρατιώτες στις 3 του Μάρτη του 1957.
« Σίγησε η βροντή κι έγειρα η αστραπή, στου Μαχαιριά την κορυφή γονατισμένη».
«Τον Ήρωα-Μαχητή ν'αφουγκραστή που πολεμά, και βλέπει η Παναγία από το θρόνο δακρυσμένη». Όλοι θαυμάζουν τη δύναμη ψυχής του Γρηγόρη Αυξεντίου αλλά και θρηνούν, ακόμη και η Παναγία, το θάνατό του. Γιατί ήταν μαχητής μέχρι την τελευταία στιγμή παραμένοντας αθάνατος και αείμνηστος σε όλο τον κυπριακό λαό.
Ένα ποίημα του Χριστόδουλου Παπαχρυσοστόμου είναι αφιερωμένο στον Κυριάκο Μάτση. Έχει τίτλο «Στην ιερή μνήμη του Κυριάκου Μάτση»[12] . Ο Κυριάκος Μάτσης είναι ήρωας του Απελευθερωτικού Αγώνα (1955-1959), που δολοφονήθηκε με εμπρηστική βόμβα από τις βρετανικές στρατιωτικές δυνάμεις στο κρησφύγετο του στο χωριό Δίκωμο στις 19 Νοεμβρίου 1958.
«Κριτές μας του Βουνού η Ρήγαινα κι οι Δράκοι των Εκατό Σπητιών. Έτοιμοι, βγαίνω».
«Μα η μπόμπα του εχθρού μες το αμπρί ριγμένη σου κόβει πόδι και φωνή, πρι βγης στο φως». «Εύκολη νίκη, μα εσένα η δόξα στα ουράνια με τη ψυχή ανεβαίνει».
Ο Χριστόδουλος Παπαχρυσοστόμου, όπως και ο Κώστας Μόντης, γράφουν ποιήματα για τους ήρωες του Απελευθερωτικού Αγώνα του 1955-59.Είναι το λιγότερο που μπορούν να κάνουν οι Κύπριοι λογοτέχνες σε αυτούς που πρόσφεραν τη ζωή τους για την ελευθερία της πατρίδας.

[11]Παπαχρυσοστόμου,Χρ.,(1959),σελ.27
[12]ο.π σελ.29

2.Η ύστερη Αγγλοκρατία (1945-1960)

2.1 Κώστας Μόντης

Ο Κώστας Μόντης[13]θεωρείται κορυφαίος ποιητής της Κύπρου. Ασχολήθηκε, εκτός από την ποίηση, με το διήγημα, το μυθιστόρημα, το θέατρο και την επιθεώρηση. Γεννήθηκε στην Αμμόχωστο το 1914 αλλά έζησε τα παιδικά του χρόνια στη Λάρνακα με οδυνηρές οικογενειακές εμπειρίες. Σπούδασε νομικά στο Πανεπιστήμιο Αθηνών το 1932-37, αλλά με την επιστροφή του στην Κύπρο η τότε βρετανική αποικιακή διοίκηση του νησιού δεν του παραχώρησε τη σχετική δικηγορική άδεια. Έτσι, εργάστηκε τόσο σε εταιρείες και επιχειρήσεις, όσο και στον δημόσιο τομέα μετά την ανακήρυξη της Ανεξαρτησίας. Συμμετείχε, από μαθητής ακόμη, στα «Οκτωβριανά» το 1931 και, αργότερα, στον Απελευθερωτικό Αγώνα το 1955-59. Εκτός από την πρωτότυπη λογοτεχνική δημιουργία (ποίηση, πεζογραφία και θέατρο), ασχολήθηκε με τη μετάφραση και με τη δημοσιογραφία, ενώ διατέλεσε επί σειρά ετών συνεργάτης του Ρ.Ι.Κ. Υπήρξε, επίσης, εκδότης εφημερίδων και περιοδικών και συνεργάστηκε με τα περισσότερα προπολεμικά και μεταπολεμικά λογοτεχνικά περιοδικά της Κύπρου και της Ελλάδας.

Μετά τις πρωτόλειες αναζητήσεις «Με μέτρο και χωρίς μέτρο» το 1934 και «Minima» το 1946 και τη συλλογή «Τα τραγούδια της ταπεινής ζωής» το 1954, οριστικοποιείται ο νεοτερικός προσανατολισμός του. Η ιδιότυπη ποιητική του, συναιρώντας στοιχεία από τη γόνιμη επαφή του με το έργο του Κ.Γ. Καρυωτάκη και του Κ.Π. Καβάφη, βρίσκει την αρτίωσή της στις τρεις επόμενες συλλογές του, δημοσιευμένες σε μια κρίσιμη πενταετία για την ιστορία της Κύπρου «Στιγμές» το1958,«Συμπλήρωμα των Στιγμών» το 1960 και «Ποίηση του Κώστα Μόντη» το 1962. Οι συλλογές αυτές φανερώνουν εναργέστερα τη διαφοροποιημένη ποιητική του έκφραση, αλλά και προαναγγέλλουν τα έργα της ακμής «Γράμμα στη Μητέρα κι άλλοι στίχοι» το 1965 και «Δεύτερο γράμμα στη Μητέρα» το 1972. Η ανανέωση αυτή θα γίνει εφικτή μέσω και του γόνιμου διαλόγου του με την ποιητική παράδοση της Κύπρου, αλλά και με την ποίηση του Τ.Σ. Έλιοτ.

Στις συλλογές «Εξ ιμερτής Κύπρου» το 1969, «Εν Λευκωσία...» το 1970, «Και τότ' εν ειναλίη Κύπρω» το 1974, «Πικραινόμενος εν εαυτώ» το 1975, «Κύπρος εν Αυλίδι» το1976, «Κύπρια Ειδώλια» το 1980κ.ά. συγκεντρώνει μια ώριμη ποιητική συγκομιδή. Σ' αυτήν περιλαμβάνονται επιπρόσθετα "στιγμές" και ποιήματα στην κυπριακή διάλεκτο. Ιδιαίτερα

[13] Ζαφειρίου.,Λ,Μπαζούκης Α.,Μύαρης Γ.,(2012),σελ.189

στις συλλογές μετά το 1974 η πικρή αίσθηση της ιστορίας θα προσδώσει στο ποιητικό του έργο ένα τόνο τραγικό.

Αλλά και το πεζογραφικό του έργο εμφανίζει μια ανάλογη εξέλιξη: το ηθογραφικό πλαίσιο «Γκαμήλες κι άλλα διηγήματα» το 1939 υποχωρεί στην ψυχογραφική κοινωνική αφήγηση της συλλογής «Ταπεινή ζωή» το 1944. Η πεζογραφική ωριμότητά του διαγράφεται, ωστόσο, σαφώς στη νουβέλα-χρονικό «Κλειστές πόρτες» το 1964, όπου το ιστορικό υλικό και η βιωμένη εμπειρία του αγώνα συντίθενται και αναπλάθονται λογοτεχνικά με τρόπο νεοτερικό σε ένα γλωσσικό κώδικα πυκνής ύφανσης. Το 1970 εκδίδεται η συλλογή Διηγήματα και ακολουθεί το 1980 το μυθιστόρημα Ο αφέντης Μπατίστας, στο οποίο αυτοβιογραφικά και ιστορικά στοιχεία πριν από τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο συναντούν λαϊκές αφηγήσεις και θρύλους της Κύπρου.

Η συλλογική εθνική εμπειρία και το προσωπικό βίωμα συνυπάρχουν στο ποιητικό και πεζογραφικό έργο του Κώστα Μόντη με εκφραστική ευστοχία και πρωτοτυπία. Ένα έργο στο οποίο προβάλλει κυριαρχικά η επιθυμία της ελευθερίας και του αγώνα.

Ο Κώστας Μόντης απεβίωσε την 1^{η} Μαρτίου το 2004 στη Λευκωσία.

Ο μουσικοσυνθέτης Μάριος Τόκας, προσωπικός φίλος του ποιητή και επίσης καταγόμενος από την Κύπρο, μελοποίησε μερικά από τα έργα του Κώστα Μόντη αναφερόμενα στην τουρκική εισβολή του 1974.

Το έτος 2014 ανακηρύχθηκε στην Κύπρο έτος Μόντη, σύμφωνα με την αλληλογραφία που δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα Φιλελεύθερος από το Μιχάλη Πασιαρδή και τον Υπουργό Παιδείας Και Πολιτισμού της Κύπρου Κυριάκο Κενεβέζο.

Ο Κώστας Μόντης, ένας καθαρά ποιητής του Αγώνα, έγραψε την ποιητική συλλογή «Στιγμές» το 1958 που την χαρακτηρίζει ο ακαρίαιος λόγος, η επιγραμματικότητα και η λιτότητα. Τέτοια ποιήματα είναι δίστιχα, τρίστιχα, τετράστιχα που μπορεί κανείς να τα εκλάβει ως αποφθέγματα ή γνωμικά με πολλές παύσεις και σιωπές. Αυτά τα ποιήματα ή θα φέρουν τον τίτλο «Άτιτλη Στιγμή» ή θα φέρουν το όνομα ενός ήρωα όπως του Γρηγόρη Αυξεντίου, του Ευαγόρα Παλληκαρίδη, του Ιάκωβου Πατάτσου, του Κυριάκου Μάτση κι άλλων ηρώων του Απελευθερωτικού Αγώνα (1955-1959) θέλοντας να κάνει μνεία για τη θυσία τους για την ελευθερία της Κύπρου.

Το ποίημα που έχει τίτλο «Ιάκωβος Πατάτσος»[14] αναφέρεται στον ήρωα που απαγχονίστηκε στις κεντρικές φυλακές της Λευκωσίας, μαζί με τους Ανδρέα Ζάκο και Χαρίλαο Μιχαήλ, από τις βρετανικές αποικιακές δυνάμεις στις 9 Αυγούστου 1956.Εδώ ο ποιητής φαίνεται να είναι βαθιά

[14] Ζαφειρίου.,Λ,Μπαζούκης Α.,Μύαρης Γ.,(2012),σελ.179

συγκινημένος για την ηρωική θυσία του νέου Κύπριου στον εθνικό αγώνα όμως συνειδητοποιημένα γνωρίζει ότι ο βαθμός συμπόνιας και θλίψης για την απώλεια ξένου ουσιαστικά ανθρώπου είναι περιορισμένος. Οι περισσότεροι άνθρωποι θα διαβάσουν για το θάνατο του νέου αγωνιστή με θλίψη και θα συζητήσουν για κάποιο διάστημα το θέμα αυτό με πόνο. Είναι φυσικό ότι η αντίδραση τους θα διαρκέσει λίγο. «Μπορεί να το διαβάσουμε με θλίψη, μπορούμε να συζητήσουμε με πόνο, μα τίποτ'άλλο».

Ο μόνος άνθρωπος που θα βιώσει πραγματικά τον πόνο αυτής της απώλειας θα είναι η μητέρα του. «Όλα τ'άλλα είν'της μητέρας του παιδιού».Οι υπόλοιποι, όσο κι αν λυπηθούν, όσο κι αν θρηνήσουν για το χαμό του νέου, είναι βέβαιο πως πολύ σύντομα θα ξεχάσουν το γεγονός του θανάτου του. Για τους περισσότερους, άλλωστε, ο νέος αυτός είναι ένας ακόμη από τους πολλούς που χάθηκαν για χάρη της πατρίδας. Για τη μητέρα όμως, αυτή η απώλεια είναι μόνιμη και ο πόνος δυσβάσταχτος.

Το ποίημα για τον Γρηγόρη Αυξεντίου[15],του υπαρχηγού της ΕΟΚΑ, ο οποίος απανθρακώθηκε, ύστερα από πολύωρη μάχη με τις βρετανικές στρατιωτικές δυνάμεις, στο κρησφύγετό του κοντά στη μονή Μαχαιρά στις 3 Μαρτίου 1957, είχε φωνάξει στους Άγγλους στρατιώτες το βροντερό «ΜΟΛΩΝ ΛΑΒΕ» όταν του ζήτησαν να παραδοθεί. Ο στίχος «Εκείνο τ' «όχι» δεν το επανέλαβε η ηχώ, ήταν πολύ βαρύ για να το μεταφέρει». Πόση δύναμη ψυχής είχε ο νέος αυτός για να απαρνηθεί τη ζωή του για το ύψιστο ιδανικό: την ελευθερία. Γέμισαν τα σωθικά του ,όλο του το είναι στην άρνηση του να παραδοθεί με το δυνατό «όχι» που φώναξε. Όλη η πλάση λύγισε γιατί ένα από τα πιο άξια παιδιά της ήταν έτοιμο να πεθάνει για την ελευθερία της πατρίδας του.

Ένα ποίημα του Κώστα Μόντη που προέρχεται από τη συλλογή ποιημάτων του «Συμπλήρωμα των στιγμών» που γράφτηκε το 1960 ,έχει τίτλο «Τρεις αγχόνες στη Λευκωσία»[16].Το ποίημα είναι προφανές ότι αναφέρεται στην ιστορική εμπειρία της Κύπρου του 1955-59 με τον απαγχονισμό των ηρώων της ΕΟΚΑ. Οι Άγγλοι κατακτητές για να τιμωρήσουν αυτούς που εξεγέρθησαν εναντίον τους, τους φυλάκιζαν, τους βασάνιζαν και έπειτα τους απαγχόνιζαν. Πόσο βάρβαρο τέλος για τα νέα παιδιά..Όλοι όσοι απαγχονίστηκαν ήταν δεν ήταν είκοσι-εικοσιενός χρονών. Ακόμη παιδιά· παιδιά που είχαν ένα σκοπό μονάχα..την ανεξαρτησία της Κύπρου. «Πού τρέχουν όλοι αυτοί;» «γιατί τόση αναταραχή για να σκοτώσουν τρία παιδικά χαμόγελα;» «Γιατί φοβούνται πως είναι τόσο δύσκολο να σκοτώσουν αυτά τα χαμόγελα;». Αν και ήξεραν ότι θα πεθάνουν, δεν φοβήθηκαν. Ήξεραν ότι με το θάνατό τους θα έμεναν αθάνατοι και αιώνιοι στις καρδιές όλων των Κυπρίων.

[15]Μάντης,Κ.,http://latistor.blogspot.com/2014/05/blog-post_20.html

[16] Ορφανίδης ,Ν., Παπαντωνίου και Σ., Παναγίδης, Α.(2008) σελ.112

2.2 Παντελής Μηχανικός

Ο Παντελής Μηχανικός[17] είναι ένας σημαντικός Κύπριος ποιητής, το έργο του οποίου τοποθετείται στο χώρο της μεταπολεμικής κυπριακής ποίησης. Γεννήθηκε στις 30 Ιουλίου 1926 στο χωριό Λιμνιά της επαρχίας Αμμοχώστου. Αποφοίτησε από το Ελληνικό Γυμνάσιο Αμμοχώστου και την Αμερικανική Ακαδημία της Λάρνακας. Από το 1949 και έως τον θάνατό του εργάστηκε ως τελωνειακός στην Κυβερνητική Υπηρεσία της Κύπρου.
Στη λογοτεχνία πρωτοεμφανίστηκε το 1952 από τις σελίδες του περιοδικού «Κυπριακά Γράμματα». Δύο χρόνια αργότερα τιμήθηκε με το πρώτο βραβείο του ποιητικού διαγωνισμού του περιοδικού «Κυπριακά Γράμματα» για το ποίημά του «Δοκιμασία Ονείρων». Το 1957 κυκλοφόρησε η πρώτη του ποιητική συλλογή με τίτλο «Παρεκκλίσεις». Θα ακολουθήσουν άλλες δύο: «Τα δυο βουνά» το 1963 και «Κατάθεση» το 1975.
Η διαμόρφωσή του ως ποιητή συντελείται μέσω του διαλόγου του με την ποίηση του Γιώργου Σεφέρη και του Τ.Σ. Έλιοτ. Το έργο του, πέρα από τη δημιουργική αφομοίωση της ποιητικής του μοντερνισμού, άνοιξε το δρόμο για νέες εκφραστικές επιλογές στους Κύπριους ποιητές. Ο Παντελής Μηχανικός πέθανε στο Λονδίνο στις 20 Ιανουαρίου 1979 από ασθένεια της καρδιάς. Κηδεύτηκε στην Κύπρο δημοσία δαπάνη.
Η ποητική του συλλογή «Παρεκκλίσεις. Σημειώσεις Ημερολογίου» αντιστοιχεί σε καίρια στιγμή της σύγχρονης ιστορίας του νησιού, καθώς και οι δύο ποιητικές συλλογές του που ακολούθησαν. Ο λόγος του είναι είναι λιτός, καίριος και πυκνός και σταδιακά γίνεται καταγγελτικός που φτάνει συχνά στα όρια της ειρωνείας και του σαρκασμού.
Το ποίημα του «Γράμμα»[18] προέρχεται από τη ποιητική του συλλογή «Παρεκκλίσεις» το 1957 και έχει τη μορφή γράμματος .Ο παραλήπτης του γράμματος είναι μια μητέρα .Ο ποιητής μιλάει στο β'πρόσωπο ενικού αριθμού και απευθύνεται στη μητέρα και στην απέραντη της αγάπη .Το παιδί που γράφει στη μητέρα του είναι αγωνιστής. Βρίσκεται μακριά από το σπίτι του για να αγωνιστεί εναντίον των κατακτητών. Είναι ένας νέος που ακολουθεί τα ιδανικά του όπως έκαναν οι νέοι Κύπριοι κατά τον Απελευθερωτικό αγώνα της Κύπρου εναντίον των Άγγλων κατακτητών το 1955-59 που ποθούσαν τη ανεξαρτησία της Κύπρου αλλά και την ένωσή της με την Ελλάδα. Η αγάπη της μητέρας προς το παιδί της είναι μεγάλη και το παιδί τη νιώθει. Είναι αυτή που του δίνει δύναμη να συνεχίσει τον αγώνα του αλλά είναι και αυτή που του δυσκολεύει τη ζωή. Δε θέλει να πληγώνει τη μητέρα του με την απουσία του αλλά δεν υπάρχει άλλη διέξοδο. Το παιδί αγαπά τη μητέρα του και δε θέλει να της προξενήσει πόνο με το θάνατό του αλλά αυτό θα γίνει. Οι μητέρες όλων των

[17] Ζαφειρίου., Λ, Μπαζούκης Α., Μύαρης Γ.,(2012),σελ.199
[18] Ορφανίδης, Ν., Παπαντωνίου Σ., Παναγίδης, Α.(2008) σελ.138

αγωνιστών του αγώνα της ΕΟΚΑ αυτό πέρασαν με τα παιδιά τους όπως και οι ίδιοι οι αγωνιστές ένιωσαν τα ίδια συναισθήματα: αδιέξοδο, κενό, σπαραγμό , αγωνία. «Η Αγάπη σου, σε πληροφορώ μου δυσκολεύει τη ζωή. Εδώ δεν υπάρχει άλλη διέξοδος».
Το ποίημα του Παντελή Μηχανικού «Ημιχρόνιο»[19] προέρχεται από την ποιητική συλλογή του «Τα δύο βουνά» του 1963.Στο ποίημα αυτό συναντάται πάλι η ιστορική εμπειρία του ελληνισμού της Κύπρου που δεν είναι άλλη από τον απελευθερωτικό αγώνα της ΕΟΚΑ του 1955-59.Το ποίημα αρχίζει από την εμπειρία του θανάτου. Αυτή δίνεται με τις εικόνες της νύχτας, του μαύρου σκοταδιού, των κυπαρίσσιων «Τις νύχτες μαύρα κυπαρίσσια περιδιαβάζουν στον τόπο μας». Σε αυτούς τους στίχους φαίνεται η σκοτεινότητα του ποιητή που είναι χαρακτηριστικό της μοντέρνας ποίησης στην οποία ανήκει. Στη συνέχεια ο ποιητής τιμά αυτούς που θα πέσουν ένδοξα για την πατρίδα.«Θα είμαι ο πρώτος που θα χειροκροτήσει το χορό σας. Θα σας υμνήσω με θριαμβικά εγκώμια». Οραματίζεται το τέλος που θα έρθει. Το επερχόμενο τέλος του αγώνα που θα στεφθεί με τη νίκη των Κυπρίων για ανεξαρτησία και τη φυγή των Άγγλων αποικιοκρατών. Το τέλος θα είναι μία μεγάλη γιορτή για τον ελληνισμό της Κύπρου αλλά και για τους ένδοξους πεσόντες του αγώνα του 1955-59. «Γιατί το τέλος είναι ένα φεστιβάλ. Το τέλος είναι ένα φεστιβάλ και θα πρέπει να δείξουμε τι κάναμε. Και πρέπει η Κύπρος να χορέψει και να τραγουδήσει όσο λεβέντικα εκάηκε στις φλόγες του Μαχαιρά». Σε αυτό το σημείο ο Παντελής Μηχανικός αναφέρεται στον ήρωα Γρηγόρη Αυξεντίου ο οποίος απανθρακώθηκε, ύστερα από πολύωρη μάχη με τις βρετανικές στρατιωτικές δυνάμεις, στο κρησφύγετό του κοντά στη μονή Μαχαιρά στις 3 Μαρτίου 1957. Με τη νίκη των Κυπρίων στο τέλος του αγώνα, η θυσία του Γρηγόρη Αυξεντίου, όπως και όλων των πεσόντων, δεν είναι μάταιη και άδοξη άλλα ένδοξη. Με τη νίκη των Κυπρίων ο Γρηγόρης Αυξεντίου θα χαρεί, μαζί του και οι υπόλοιποι ήρωες αλλά και ο απανταχού ελληνισμός. «Όπου και να ‘σαι ο Γρηγόρης θα πυρπολήσει το κυπαρίσσι του. Όπου και να ‘σαι ο μαύρος δείχτης του κυπαρισσιού θα χοροπηδήσει ολόλαμπρος, φωτιά και φλόγα.»

[19]Ορφανίδης, Ν., Παπαντωνίου Σ., Παναγίδης, Α.(2008) σελ.142

2.3 Αχιλλέας Πυλιώτης

Ο Αχιλλέας Πυλιώτης[20], γεννημένος το 1923 στην Ορμήδεια της Λάρνακας, έζησε από νεαρή ηλικία σε συνθήκες φτώχιας και κοινωνικής αδικίας και από νωρίς μπήκε στους δρόμους της βιοπάλης. Αυτά τον οδήγησαν να στρατευτεί στον αγώνα για κοινωνική δικαιοσύνη και λευτεριά της Κύπρου και να ενταχθεί στο λαϊκό κίνημα της Κύπρου και το ΑΚΕΛ.

Με την έναρξη του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, ο Αχιλλέας Πυλιώτης συμμετέχει στον αντιφασιστικό αγώνα των λαών και το 1943, ανταποκρινόμενος στο κάλεσμα της Κ.Ε. του ΑΚΕΛ, εντάσσεται στο Κυπριακό Σύνταγμα για να πολεμήσει για την ελευθερία των λαών στα μέτωπα της Αφρικής και της Ιταλίας.

Με την ήττα του φασισμού, ο Αχιλλέας Πυλιώτης πρωτοστατεί στον αγώνα που έδωσαν οι ΑΚΕΛιστές για την αποστράτευση των Κυπρίων πολεμιστών, τους οποίους οι Άγγλοι αποικιοκράτες ήθελαν να χρησιμοποιήσουν ενάντια στα εθνικοαπελευθερωτικά κινήματα που ξέσπασαν μεταπολεμικά.

Σ' αυτή τη φάση διαδραματίστηκαν και τα γεγονότα του Βαρωσιού, όπου οι Κύπριοι στρατιώτες αρνήθηκαν να δεχθούν τη μεταφορά τους στο εξωτερικό και οι Βρεττανοί απάντησαν με τα όπλα σκοτώνοντας το λοχία Τάκη Κυθραιώτη και τραυματίζοντας άλλους. Ήταν υπεύθυνος του λογοτεχνικού περιοδικού «Νέα Εποχή». Ανήκει στους τελευταίους ποιητές της Κυπριακής μεταπολεμικής γενιάς, που συναντάται γόνιμα με την πρώτη ελλαδική μεταπολεμική γενιά. Οι ποιητικές του συλλογές είναι δύο. Την πρώτη ποιητική συλλογή του έγραψε το 1955 κα έχει τίτλο «Αφουγκραστείτε» και τη δεύτερη, την έγραψε το 1959 με τίτλο «Φωνή μες'απ'τη γη μας». Τοπίο ποιητικής οπτικής και πραγμάτωσης και των δύο συλλογών του Πυλιώτη είναι η Κύπρος.

Το μαχητικό πνεύμα και το αγωνιστικό στοιχείο κυριαρχούν και διαποτίζουν το έργο του Κύπριου ποιητή Αχιλλέα Πυλιώτη, όπως ακριβώς ήταν η καθημερινή του δράση σε όλα τα χρόνια της ζωής του. Παράλληλα αναπτύσσει πνευματική δραστηριότητα στο χώρο της κριτικής θεάτρου και βιβλίου, γίνεται μέλος της Ένωσης Λογοτεχνών Κύπρου, της Καλλιτεχνικής Επιτροπής του ΘΟΚ κι άλλων πολιτιστικών οργανισμών. Η σύζυγος του, Μαρία Πυλιώτη, είναι μια από τις σημαντικότερες φυσιογνωμίες της κυπριακής λογοτεχνίας, με έμφαση στο παιδικό βιβλίο.

Ο Πυλιώτης υπήρξε μάλιστα γραμματέας του Κυπροσοβιετικού Συνδέσμου Φιλίας, γιατί όπως έλεγε «δεν αρκεί να μιλά κανείς αφηρημένα για το ιερό αγαθό της ειρήνης, θέτοντας τις

[20] Ορφανίδης, Ν., Παπαντωνίου Σ. , Παναγίδης, Α.(2008) σελ.145

δύο υπερδυνάμεις στην ίδια μοίρα. Πρέπει όλοι να επισημαίνουμε τις δυνάμεις που με παρρησία και ειλικρίνεια προτείνουν συγκεκριμένα, ουσιαστικά κι αποτελεσματικά μέτρα προς όφελος της ειρήνης».

Όταν το 1998, ο Αχιλλέας Πυλιώτης έφυγε από τη ζωή, είχε ήδη καταξιωθεί ως ο στρατευμένος ποιητής που μιλούσε, έγραφε και στιχουργούσε με πάθος για την ειρήνη, την αγάπη για τη ζωή, την ελευθερία και θεωρούσε ότι η θέση των πνευματικών ανθρώπων ήταν στην πρωτοπορία αυτού του αγώνα. Ο ποιητής που έδενε τον πόθο για λευτεριά της πατρίδας του, με τους αγώνες για το ψωμί και το μεροκάματο. Γι' αυτόν άλλωστε, ο στίχος ήταν το μετερίζι του, το πόστο του στην πάλη για απελευθέρωση του λαού της Κύπρου, των λαών του κόσμου και της εργατιάς.»Η δεύτερη ποιητική συλλογή του Αχιλλέα Πυλιώτη «Φωνή μεσ' απ' τη γη μας», εκδίδεται ανήμερα της ανακήρυξης της ανεξαρτησίας της Κύπρου (1959), η οποία περιλαμβάνει βιώματα από τον αντιαποικιακό αγώνα. Ένα ποίημα από αυτή του τη συλλογή με τίτλο «Προσφορά»[21]ίσως να αναφέρεται στην προσφορά των Κυπρίων νέων,αυτών που πρόσφεραν τη ζωή τους για το ύψιστο ιδανικό: την ελευθερία. «Περπατάω με προφύλαξη γωνιά τη γωνιά κολλάω πάνω στον τοίχο κάθε πού αστράφτει ψάχνω να βρω το κρησφύγετό σου». Αυτή η προσφορά ίσως να προέρχεται από τον ίδιο τον ποιητή που μέσα από τους στίχους του θέλει να προσφέρει δόξα και τιμή σε αυτούς που αγωνίστηκαν και θυσιάστηκαν. Ίσως ο ίδιος ο ποιητής να θέλει να δώσει φωνή, μέσα από τους στίχους, σε αυτούς που φυλακίστηκαν, σε αυτούς που πολέμησαν , σε αυτούς που έπεσαν μαχόμενοι. Θέλει μέσα από το ποίημα του όλοι αυτοί να μιλήσουν, να πούνε για αυτά που πέρασαν ως μαχητές, ως φυλακισμένοι. Είναι το μοναδικό πράγμα που μπορεί να προσφέρει σε αυτούς τους ανθρώπους. «Θέλησα να μιλήσω με τη φωνή σου». Ο ίδιος ο ποιητής θα γίνει η φωνή των αγωνιστών. «Εψαχνα πολύ να βρω ένα τόπο να γράψω αυτούς τους στίχους» και τελειώνει με τους στίχους «Η πληρωμή μου να πεις: ακούω κάτι απ'τη φωνή μου. Η πληρωμή μου: ν'ακούσω ένα μαχητή να ψυθιρίζει ένα στίχο μου».

Ένα ακόμη ποίημα του Αχιλλέα Πυλιώτη από τη ποιητική συλλογή «Φωνή μεσ' απ' τη γη μας», είναι το ποίημα «Χτυπήματα στην πόρτα».[22]Το ποίημα φαίνεται να γράφτηκε στον απόηχο των εκτελέσεων και του κλίματος τρομοκρατίας που επέβαλλαν οι Άγγλοι κατά τον Απελευθερωτικό Αγώνα (1955-1959), αποτελώντας έτσι μια καταγγελία της βαρβαρότητας των ισχυρών. Ταυτόχρονα είναι, όμως, και μια συγκινητική ανάδειξη της αθωότητας των θυμάτων, παιδιών και εφήβων της εποχής. Η θυσία αυτή ενισχύει το φρόνημα του ποιητή και την πίστη του στην τελική δικαίωση του αγώνα τους. Μέσα στο ποίημα είναι διάχυτη η θλίψη

[21]Πυλιώτης,Α,(1959),σελ.7
[22]ο.π σελ.17

προς το μικρό παιδί που σκότωσαν οι Άγγλοι. «Αν δεν έπνιγαν τούτο το όνειρο, αν δεν το σκότωναν με τις βάρβαρες αρβύλες τους τότε θα ‘χε σίγουρα ένα όμορφο τέλος. Σε αρκετά ποιήματα των Κύπριων ποιητών δηλώνεται η βαρβαρότητα των Άγγλων αποικιοκρατών προς τον άμαχο πληθυσμό που δεν είναι άλλος από τα μικρά παιδιά. Πώς μπορούν να πράττουν τέτοιου είδους απάνθρωπες πράξεις εις βάρος αθώων παιδιών; Ο ποιητής δεν κατονομάζει τους Άγγλους γιατί θέλει να δείξει την απαξίωσή του προς αυτούς. Χρησιμοποιεί γ’πρόσωπο πληθυντικού αριθμού και αφήνει να νοηθεί χρησιμοποιώντας λέξεις που τους χαρακτηρίζουν «βάρβαρες αρβύλες» , «σκοτώσανε», «τόσο βαρειά, τόσο βάρβαρα» , «εκείνοι ήταν που χτυπούσαν με το κοντάκι του όπλου τους», «εκείνοι ήταν που χτυπούσαν με τις αρβύλες τους». Στο ποίημα του Αχιλλέα Πυλιώτη υπάρχει το προσωπικό στοιχείο. Ο ποιητής χρησιμοποιεί α’πρόσωπο ενικού αριθμού για να δείξει ότι είναι παρών σε αυτό που συμβαίνει στους δρόμους κατά τον Απελευθερωτικό αγώνα του 1955-59. Άγγλοι στρατιώτες περπατούν και σπέρνουν το φόβο σε όποιον κυκλοφορεί· νέοι, γέροι, παιδιά. Όλοι γίνονται μάρτυρες της βαναυσότητας και της τρομοκρατίας των Άγγλων στρατιωτών. Οι Άγγλοι κατά τη περίοδο του εθνικού αγώνα έκαναν συνεχώς περιπολίες στους δρόμους του νησιού, σταματούσαν κάθε περαστικό για να τον ελέγξουν. Δεν τους ένοιαζε αν ήταν νέος, γέρος ,παιδί. Όλοι ήταν ύποπτοι .Οι Άγγλοι στρατιώτες έκαναν ακόμη εφόδους στα σπίτια των Κυπρίων για να ελέγξουν αν έκρυβαν έναν τρομοκράτη-έτσι αποκαλούσαν τους αγωνιστές- ή αν έστηναν κάποια ενέδρα στον εχθρό. Συλλάμβαναν χωρίς λόγο και αιτία όποιον ήθελαν, τον φυλάκιζαν, τον βασάνιζαν και μετά από μέρες ή και μήνες ακόμη τον άφηναν να επιστρέψει στο σπίτι του ή στη χειρότερη των περιπτώσεων να μη γύριζε ποτέ. «Εκείνοι ήταν που χτυπούσαν με το κοντάκι του όπλου τους», «εκείνοι ήταν που χτυπούσαν με τις αρβύλες τους». Στο ποίημα φαίνονται διάχυτα ο φόβος και η αγωνία του ποιητή που βρίσκεται στους δρόμους και κάνει υπομονή μέχρι να φτάσει στο σπίτι του. Στη διαδρομή τον σταμάτησαν για έλεγχο και ανυπομονούσε να τους ξεφύγει γυρίζοντας στο σπίτι σώος και αβλαβής. «Στα σταυροδρόμια έψαχναν τα πακέτα μου, έψαχναν μέσα στα τριαντάφυλλα», «Πόσο μου έμενε να χτυπήσω την πόρτα;»

Στη διαδρομή προς το σπίτι ο ποιητής ήταν μάρτυρας της δολοφονίας ενός αγοριού. Οι Άγγλοι στρατιώτες σκότωσαν ένα αγόρι και το αίμα του κυλούσε στο δρόμο. «και να, πάλι ο δρόμος μου κόπηκε: τον έφραζε μία κόκκινη γραμμή». «τούτ’η κηλίδα κάρφωσε τα πόδια μου στη γη». «Τούτ’η κηλίδα ήταν αίμα» «σκοτώσανε;» «ναι» «ήταν αγόρι».

Όπως είδαμε, ο Αχιλλέας Πυλιώτης στα ποιήματα της δεύτερης του συλλογής μας δείχνει μια η πτυχή του αγώνα, τη δεινή καθημερινότητα που περνούσε ο κυπριακός ελληνισμός κατά τα χρόνια της Αγγλικής αποικιοκρατίας στο νησί.

Στο ίδιο μοτίβο κυμαίνεται και το επόμενο ποίημα του Αχιλλέα Πυλιώτη που έχει τίτλο «Χριστούγεννα 1955»[23]. Τα Χριστούγεννα του 1955,τα στρατόπεδα συγκέντρωσης ήταν ακόμα μόνο δύο. Οι κρατούμενοι και των δύο στρατοπέδων, της Κοκκινοτριμηθιάς και της Δεκέλειας, κήρυξαν απεργίας πείνας διαμαρτυρόμενοι για την κράτησή τους. Τότε οι Άγγλοι αποικιοκράτες για τιμωρία τους αφαίρεσαν τα «προνόμια». Τους απαγόρεψαν τις επισκέψεις. Όμως δεν το ανακοίνωσαν κι έτσι την ημέρα των Χριστουγέννων εκατοντάδες επισκέπτες έφτασαν στο στρατόπεδο .Ο στρατός πήρε θέσεις και τους κράτησε μακριά. Ωστόσο, παρά τη βία και τη βροχή, επισκέπτες και κρατούμενοι ήρθαν για πολλή ώρα σε επαφή με ανεμίζοντα μαντήλια, με τραγούδια και με συνθήματα.[24] «Ανεβαίνουμε στο δένδρο της αγάπης μας, υψώνουμε τα μαντήλια μας πάνω στα θυμωμένα κλαδιά του και σας χαιρετάμε». «Γεια σας: με το τραγούδι, με το σινιάλο». «Σήμερα είμαστε δύο φορές παράνομοι. Σήμερα δεν επήραμε τροφή. Όμως κι αυτό είναι παράνομο, μέσα στη φυλακή πρέπει να παίρνεις την τροφή σου. Για τούτο σας κράτησαν μακριά μας, για τούτο ,Ρηνούλα, ανοίγουμε τα χέρια μας και μας ματώνει το σύρμα, ανοίγετε το χέρια σας και σας ματώνουν οι λόγχες». Αυτοί οι στίχοι δείχνουν ξεκάθαρα την κατάσταση που επικρατεί εντός των στρατοπέδων-φυλακών. Πατεράδες, μητέρες, παιδιά, σύζυγοι, ολόκληρες οικογένειες υποφέρουν στα χέρια των Άγγλων αποικιοκρατών. Στο ποίημα αυτό του Αχιλλέα Πυλιώτη εκφράζεται η συγκίνηση των στιγμών της οικογένειας που θέλει να δει το δικό της άνθρωπο που είναι φυλακισμένος και δεν μπορεί. Μια κόρη, η Ρηνούλα θέλει να δει τον πατέρα της αλλά οι αρχές της το απαγορεύουν. Μπορεί όμως να μην υπάρχει η σωματική επαφή, αλλά η οπτική και η ακουστική επαφή από απόσταση είναι παρηγοριά για τους συγγενείς αλλά και για τους φυλακισμένους. «Όμως τη φωνή σας δε μπόρεσαν να τη εμποδίσουν. Πέρασαν τα σύρματα και τους φρουρούς ήρθε μαζί με τα χαμηλωμένα σύννεφα, τίναξε τις βρεμένες μας τέντες σαν ουράνια μουσική άγγιξε τις καρδιές μας, γέμισε σαν προαιώνιο αίτημα τον υγρό μας αέρα: Πατέρα.....»

Ένα ακόμη ποίημα του Αχιλλέα Πυλιώτη από την ίδια συλλογή ποιημάτων του με τίτλο «Ως τότε»[25].Πρόκειται για την επίσκεψη μιας μητέρας στο κρατητήριο που θέλει να δε τον γιο της όντας φυλακισμένος από τους Άγγλους κατακτητές. Η μητέρα είναι θλιμμένη για τη φυλάκιση του γιου της, γνωρίζοντας ότι δε θα τον ξαναδεί. Σα βλέπει το παιδί της ξεσπά σε δάκρυα και ο γιος της πονάει που τη βλέπει έτσι. Της εξηγεί όμως ότι δεν μπορούσε να κάνει αλλιώς. Έπρεπε να λάβει μέρος στην Αντίσταση. Δεν ήταν καμωμένος για να σιωπά κι ούτε να είναι υποταγμένος. Δε μετάνιωσε για την επιλογή του. Πάλι θα το ξανάκανε για να δει τον τόπο του

[23] Πυλιώτης ,Α, (1959), σελ.20
[24] ο.π σελ.22
[25] ο.π σελ.23

ελεύθερο, να περπατά στη γη του άφοβα και ελεύθερα. «Έτσι που μας έφτιαξε ο δρόμος μας δε μπορούσαμε να πούμε άλλη λέξη από την: Αντίσταση». «Δεν είμαστε εμείς καμωμένοι για να σιωπούμε,δε ξέρουμε τη λέξη: Υποταγή». «Κι αν μας άφηναν τώρα, πάλι αυτό θα λέγαμε», «κι αν μας έλυναν τα χέρια θα ξαναπέρναμε το πόστο μας». Ο νεαρός φυλακισμένος στους επόμενους στίχους δηλώνει στη μητέρα που κλαίει ότι μισεί να βλέπει κόσμο που κλαίει και υποφέρει. Δεν αντέχει ο ίδιος να βλέπει πόσο οι συμπατριώτες του υποφέρουν στα χέρια των Άγγλων κατακτητών ,για αυτό και αποφάσισε να παλέψει. Θέλει να παλέψει αυτούς που προκάλεσαν τα δάκρυα στον κυπριακό λαό. Δεν υπάρχει άλλη διέξοδο για εκείνον παρά ο αγώνας κατά των Άγγλων αποικιοκρατών. «Μισώ τα δάκρυα στα μάτια του κόσμου, μισώ τα δάκρυα στα μάτια των παιδιών, δεν υποφέρω μάνα τέτοιο θέαμα για αυτό παλεύω». «Παλεύω αυτά τα δάκρυα, παλεύω αυτούς που τα φέρνουν, δεν υπάρχει άλλος δρόμος για μένα». Το παλληκάρι θεωρεί χρέος του να βοηθήσει στη λύτρωση των συμπατριωτών του από τα δεινά της Αγγλικής αποικιοκρατίας. Ως χρέος, ως καθήκον το θεωρούν και οι σύντροφοί του στο κελί. Κανένας τους δεν είναι σκυφτός ή θλιμμένος από τη φυλάκιση τους ή από τον επερχόμενο θάνατό τους. Το αγωνιστικό τους φρόνημα δεν κάμφθηκε. Είναι σιωπηλοί και σοβαροί, όχι γιατί λυπούνται που ναι φυλακισμένοι αλλά που σκέφτονται ότι δεν μπορούν να κάνουν κάτι για να βοηθήσουν τους υπόλοιπους αγωνιστές που είναι εκεί έξω και πολεμάνε με ψυχη και σώμα τον εχθρό. «Δεν είδες τους συντρόφους μου;» «Είναι κανένας με σκυφτό κεφάλι;» «Είναι κανένας με σβηστή ματιά;» «Κι όταν σιωπούνε είναι που σκέφτονται τους παράνομους απεργούς και τους ματωμένους δρόμους». «Όταν σιωπούνε είναι που γράφουνε στίχους για το μεγάλο τους καημό: τη Λευτεριά». Ο νέος τελειώνει τον μονόλογό του προς τη μητέρα του, παρηγορώντας την για τη θλίψη που έχει. Της δίνει κουράγιο να αντέξει όσο που να ελευθερωθεί η Κύπρος. Όσο που να φύγουν οι Άγγλοι αποικιοκράτες και τότε ο κυπριακός ελληνισμός δε θα κλαίει πια αλλά θα χαμογελά. «Όσο που να πάρουμε πίσω τη γη μας».»Όσο που να μη μας σκοτώνουνε πια μέσα στους δρόμους». «Όσο που να βγάλετε , μάνα, τα μαύρα και να πάψετε τα δάκρυα. Όσο που να βλαστάει η γης ,όσο που να καρπίζουν τα δέντρα για όλα τα παιδιά». «Όσο που ναρθ'ένας καιρός, καημένη μάνα, όσο που να ναρθ'ο καιρός χωρίς καπνούς χωρίς σύρματα χωρίς τρόμο».

2.4 Γιάννης Κ. Παπαδόπουλος

Ο Γιάννης Παπαδόπουλος[26]γεννήθηκε στο Κάιρο το 1928. Σπούδασε φιλολογία στο Πανεπιστήμιο Αθηνών το 1952, ενώ μετεκπαιδεύτηκε αργότερα στη βιβλιοθηκονομία στο Λονδίνο το 1959-1960 και στην ψυχολογία στη Νέα Υόρκη το 1965. Υπηρέτησε στη Μέση Εκπαίδευση. Το ποιητικό έργο του «Τότε που πολεμούσαμε, 1963» και «Συλλογή, 1966»,καθώς και το πεζογραφικό του έργο αφορμάται από τις εμπειρίες της συμμετοχής του στον Απελευθερωτικό Αγώνα του 1955-1959, την κοινωνική πραγματικότητα της εποχής, αλλά και από μεταφυσικές ανησυχίες. Τα ποιήματά του διακρίνονται συχνά για τον πατριωτικό παλμό και την αγωνιστική τους διάθεση, ενώ άλλοτε συγκινούν με την ευαισθησία και τον ήπιο λυρισμό τους, παρά τον πεζολογικό τόνο που σταδιακά κυριαρχεί. Συνεργασίες του δημοσιεύτηκαν σε διάφορα έντυπα της Ελλάδας και της Κύπρου. Πέθανε στη Λεμεσό το 1997.
Ένα γνωστό ποίημα του Γιάννη Παπαδόπουλου είναι «Το γράμμα και η οδός». Είναι από την ποιητική συλλογή του «Τότε που πολεμούσαμε» το 1963.Στο ποίημα αυτό ο Γιάννης Παπαδόπουλος αποτυπώνει την αποφασιστικότητα, την αγωνιστικότητα και τη σύμπνοια των Ελλήνων της Κύπρου για την αποτίναξη του βρετανικού αποικιακού ζυγού.
Στο ποίημα «το γράμμα και η οδός» ο ποιητής μιλάει στο α'πληθυντικό πρόσωπο, δηλαδή στο «εμείς». Το θέμα του ποιήματος είναι ο συλλογικός και σύσσωμος αγώνας του κυπριακού λαού στον οποίο συμμετείχε και ο ποιητής μας. Για αυτό άλλωστε χρησιμοποιεί το πρόσωπο «εμείς».
Στη αρχή του ποιήματος γίνεται λόγος για πρεσβείες και τηλεγραφήματα. «Όταν πια είδαμε κι αποείδαμε με τα τηλεγραφήματα και τες πρεσβείες» Αυτά συμβολίζουν τις ειρηνικές προσπάθειες της Κύπρου να ζητήσουν βοήθεια από ξένες χώρες, έτσι ώστε να αποφευχθεί ο ένοπλος αγώνας.«Το στείλαμε χωρίς το γραμματόσημο με την ξένη βασίλισσα». Η ξένη βασίλισσα ήταν η βασίλισσα της Αγγλίας, η οποία όμως δεν αναγνωριζόταν από τους Κύπριους. «κλείσαμε τη μικρή μας ζωή σ' ένα φάκελο μικρό που να χωράει στη φούχτα μιας μαθητριούλας, στον προβολέα ενός ποδηλάτου, στη ράχη ενός βιβλίου». Εδώ ο Γιάννης Παπαδόπουλος αναφέρεται στον κυπριακό λαό, στους χωριάτες, στους αγρότες, στους εργάτες, στους μαθητές και στις μαθήτριες, στους αγράμματους και γενικά σε όποιους συνέβαλαν(βοήθησαν) σε αυτόν τον αγώνα, όπως μπορούσε ο κάθε ένας. Προσθέτει στο ποίημα του κι άλλες κοινωνικές ομάδες όπως νέους και νέες, ηλικιωμένους για να τονίσει ότι ο αγώνας αφορά όλους. Είναι αγώνας συλλογικός.

[26]Ζαφειρίου.,Λ,Μπαζούκης Α.,Μύαρης Γ.,(2012),σελ.224

Ο στίχος «και γράψαμε με κόκκινο μελάνι τη διεύθυνση» ο ποιητής με τη λέξη « κόκκινο» εννοεί το αίμα που χύθηκε στον αγώνα από τον κυπριακό λαό. Η οδός που αναφέρει «Οδόν Ελευθερίας ή θανάτου» είναι το σύνθημα που χρησιμοποίησαν οι Έλληνες στην Επανάσταση τους εναντίον των Οθωμανών Τούρκων το 1821 που σήμαινε ή αγωνίζεσαι και πεθαίνεις ή δεν ελευθερώνεσαι.

Ο παραλήπτης του γράμματος είναι ο αξιότιμος ελληνικός κυπριακός λαός .«Οδόν Ελευθερίας ή θανάτου, χωριά και πόλεις, Κύπρον». Το παράδοξο είναι πως ο παραλήπτης και ο αποστολέας του γράμματος αυτού είναι ο ίδιος ο κυπριακός λαός. Με αυτό ο ποιητής θέλει να τονίσει πως ο λαός της Κύπρου για να ελευθερωθεί, πρέπει να αγωνιστεί μόνος σε ένα δρόμο χρέους που κληροδοτεί στις επόμενες γενιές.

3.Τα πρώτα χρόνια της Κυπριακής Δημοκρατίας (1960-1974) και η γενιά της Ανεξαρτησίας

3.1 Ανδρέας Παστελλάς

Ο Ανδρέας Παστελλάς[27]γεννήθηκε στην Κάτω Πάφο το 1932. Σπούδασε φιλολογία στο Πανεπιστήμιο Αθηνών και εργάστηκε στη Μέση Εκπαίδευση. Συμμετείχε στην έκδοση των λογοτεχνικών περιοδικών Κυπριακά Χρονικά και Επιθεώρηση Λόγου και Τέχνης. Εξέδωσε το 1970 την πρώτη του ποιητική συλλογή «Χώρος διασποράς», αν και είχε από νωρίς, κατά τη δεκαετία του 1950, δημοσιεύσει ποιήματά του στο περιοδικό Κυπριακά Γράμματα. Το έργο του (που συμπληρώνεται με τη συλλογή «Μεταθανατίως αποσχηματισθείς» το 1995 εκφράζει τις διαψεύσεις της «Γενιάς της Ανεξαρτησίας» και ασκεί κριτική στην κυπριακή κοινωνία των πρώτων χρόνων της Δημοκρατίας. Σταδιακά μάλιστα, ο ποιητής υιοθετεί την αλληγορική μέθοδο και, αξιοποιώντας κυρίως το καβαφικό (και δευτερευόντως το σεφερικό) παράδειγμα, διαλέγεται με την ιστορία (ή/ και το μύθο). Ο ειρωνικός/ σαρκαστικός τόνος, ευδιάκριτος σε πολλά ποιήματά του, έχει στόχο να ενεργοποιήσει την κριτική ματιά του αναγνώστη, προκειμένου να συμμεριστεί μαζί του την αγωνία για τη μοίρα της Κύπρου. Εκτός από την ποίηση, ασχολήθηκε με την κριτική και τη μελέτη της λογοτεχνίας (Κ. Παλαμάς, Μ. Αναγνωστάκης, Κ. Μόντης κ.ά.).Απεβίωσε στις 12 Φεβρουαρίου 2013 σε ηλικία 80 χρονών.

Το ποίημα του Ανδρέα Παστελλά «Άδεια θρανία» είναι από τα πιο αγαπημένα μου ποιήματα της Κυπριακής ποίησης. Το ποίημα αυτό είναι αφιερωμένο στους νεαρούς μαθητές που –όπως και όλος ο κυπριακός πληθυσμός-βοήθησαν αφάνταστα, με το δικό τους τρόπο στον αγώνα για απελευθέρωση της Κύπρου από την Αγγλική αποικιοκρατία. Το ποίημα γράφεται από τον καθηγητή τους, ο οποίος νιώθει περήφανος για αυτούς. Διάβασα το κατάλογο και σεις λείπατε, γράφατε την ορθογραφία σας στους τοίχους.

Παραθέτω πιο κάτω όλους του στίχους του ποιήματος

«Διάβασα τον κατάλογο
Και σεις βρισκόσαστε στα οδοφράγματα
Διάβασα τον κατάλογο
και σεις γράφατε στις φυλακές
στα μικρά σας γόνατα
την Ιστορία του ανθρώπου.
Κι’ έγραψα στον κατάλογο : όλοι παρόντες!

[27] Ζαφειρίου.,Λ,Μπαζούκης Α.,Μύαρης Γ.,(2012),σελ.264

Και πλάι το βαθμό του καθενός σας : Άριστα.»

Στο ποίημα το σχολείο και ο αγώνας συνάπτονται γιατί τον απελευθερωτικό αγώνα του 1955-59 τον έδωσαν κυρίως οι μαθητές. Η καθιερωμένη τάξη επιβάλλει τα παιδιά να βρίσκονται στο σχολείο. Εδώ όμως η καθιερωμένη τάξη ανατρέπεται. Το οξύμωρο σχήμα «όλοι παρόντες» σε ένα ποίημα με τίτλο «Άδεια θρανία» θέλει να πει ο ποιητής πως για τον καθηγητή, τα παιδιά ήταν παρόντες εκεί ακριβώς που έπρεπε να είναι: στον Αγώνα.

Ο αγώνας της μαθητιώσας νεολαίας του 1955-59 παρουσιάζεται όχι μόνο σημαντικότατος και πρωταγωνιστικός αλλά και ως αγώνας θυσίας. Τα μοναδικά τους όπλα είναι οι πέτρες και τα ξύλα. Με αυτά τα φτωχά μέσα μπόρεσαν να γράψουν την Ιστορία της Κύπρου κατά τον απελευθερωτικό αγώνα. Ο Ανδρέας Παστελλάς τονίζει την αγωνιστικότητα, το θάρρος και την ηθικά των νεαρών παιδιών που έδειξαν σε ολόκληρο τον κόσμο τι θα πει Άνθρωπος.

Ο καθηγητής-ποιητής είναι περήφανος για όσα κάνουν οι μαθητές τους και τους επιβραβεύει με παρουσίες και με βαθμό Άριστα.

3.2 Σοφοκλής Λαζάρου

Ο Σοφοκλής Λαζάρου[28] γεννήθηκε στη Νατά της επαρχίας Πάφου στην Κύπρο. Τέλειωσε το γυμνάσιο στην Πάφο και αποφοίτησε από το τμήμα Φιλολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών. Μετεκπαιδεύτηκε στο διδασκαλείο Μέσης Εκπαίδευσης (1963 – 1965) και εργάστηκε ως καθηγητής. Είχε ενεργό δράση στον απελευθερωτικό αγώνα της Ε.Ο.Κ.Α. (1955 – 1959) και το 1958 διώχτηκε και φυλακίστηκε από τα αγγλικά κατοχικά στρατεύματα ως το τέλος του κυπριακού αγώνα. Στο χώρο των γραμμάτων πρωτοεμφανίστηκε επίσημα το 1958 με την ποιητική συλλογή Ανήφορος. Στη συνέχεια εξέδωσε τις ποιητικές συλλογές «Ενδοσκόπιο» το 1961 και «Επιστροφή» το 1981[29].Κυκλοφόρησε το πεζογράφημά του «Οδός Ελευθερίας – Στάση Θανάτου» το 1969, εμπνευσμένο από την εμπειρία του στα κρατητήρια των Άγγλων. Συνεργάστηκε με το περιοδικό «Επιθεώρηση Τέχνης», ενώ έγραψε επίσης παιδαγωγικές και φιλολογικές μελέτες και το σχολικό βιβλίο «Δημοτικό Τραγούδι».

Ο Σοφοκλής Λαζάρου Έγραψε ακόμη δύο ακόμη ποιητικές συλλογές "Καταγραφές" το 1993 και "Φυσάει βοριάς" το 2000.Σε αυτές τις συλλογές υπάρχουν ποιήματα-κραυγές ή και συνθήματα, ακόμη και οι τίτλοι είναι ενδεικτικοί: "Εφιάλτης", "1974", "Γρήγορα στα λημέρια μας", "Οι νεκροί μας", "Τα σπίτια μας απ' εκεί" κ.ά., αλλά και ποιήματα ατόφιας ποιητικής ουσίας.

[28] Ζαφειρίου.,Λ,Μπαζούκης Α.,Μύαρης Γ.,(2012),σελ.307

[29]Γογάς,Δ., http://poetryfromcyprus.blogspot.com/2014/03/blog-post_7882.html

Ένα από αυτά είναι και το ποίημα με τίτλο "Η άδεια τάξη" .Αναμφίβολα, ο ποιητής αναφέρεται στις συνέπειες του αγώνα που οι μαθητές συμμετέχοντας στον αγώνα τα σχολεία και οι τάξεις άδειασαν, ερήμωσαν. Οι μαθητές, οι περισσότεροι νεκροί, γυρίζουν σα φαντάσματα στο ερειπωμένο σχολείο. «Μέσ' από βαθμολόγιο φθαρμένο, με αποτυπώματα κηλίδες κόκκινες των ματωμένων χρόνων φωνάζει ο μαθητής μου ο κρεμασμένος παράξενα φωνάζει τ' όνομά μου. Χωρίς πίνακα η τάξη άδεια μονάχα μια μεγάλη άσπρη κιμωλία υγρή στη ράχη σαράβαλου θρανίου του πενηνταπέντε. Ένα φάντασμα κάθεται στην έδρα ένα φάντασμα και μου ζητάει να πω Ελληνική Ιστορία».

3.3 Πίτσα Γαλάζη

Η Πίτσα Γαλάζη[30]θεωρείται μια από τις αντιπροσωπευτικότερες φωνές της Κυπριακής ποίησης, γεννήθηκε στη Λεμεσό το 1940 όπου ζει. Το πραγματικό της όνομα είναι Καλλιόπη Μόρτη-Σωτηρίου.Σπούδασε πολιτικές και κοινωνικές επιστήμες στην Πάντειο Σχολή το 1960-1964, όπου αργότερα το 1969-1970 παρακολούθησε μαθήματα δημοσίων σχέσεων. Εργάστηκε στο ΡΙΚ το 1966-1969 ως παραγωγός ραδιοφωνικών προγραμμάτων και στη συνέχεια ως δημοσιογράφος σε εφημερίδες και περιοδικά.

Η πρώτη της ποιητική συλλογή «Στιγμές εφηβείας» το 1963 είναι εμπνευσμένη από τα προσωπικά της βιώματα και τη συμμετοχή της στον Αντιαποικιακό Αγώνα. Στη συνέχεια εξέδωσε πολλές ποιητικές συλλογές όπως «Στα περιθώρια των καιρών» το 1968,«Άσπρη πολιτεία» το 1969, «Δέντρα και θάλασσα» το 1969, «Ψηφιδωτό» 1973,«Η αδερφή του Αλέξαντρου» το 1973, «Υπνοπαιδεία» το 1978, «Σηματωροί» το 1983 κ.ά. Αυτές οι συλλογές είναι κατά κανόνα πολύστιχες συνθέσεις με λυρικό ύφος συνταιριασμένο όμως με το δραματικό βάθος και τη συγκρατημένη, στοχαστική συγκίνηση. Έχει δύο φορές τιμηθεί με το Α' Κρατικό Βραβείο Ποίησης της Κύπρου.

Το 1999 τιμήθηκε με το Βραβείο Ποίησης Λάμπρου Πορφύρα της Ακαδημίας Αθηνών. Ποιήματα της έχουν μεταφραστεί σε πολλές γλώσσες. Εκτός από την ποίηση ασχολείται και με το δοκίμιο. Τελευταίο βιβλίο της είναι η μελέτη «Οδός Αιμίλιου Χουρμούζιου» το 2005.

Η ποιητική συλλογή της Πίτσας Γαλάζης «Στιγμές Εφηβείας» χωρίζεται σε τρία μέρη. Την αφιερώνει στον Κύπριο έφηβο του 1955-59. Το ποίημα Ι[31] μιλάει για ένα νέο αγωνιστή όμορφο, λεβέντη που πυρπολήθηκε. Ίσως η ποιήτρια να αναφέρεται στον ήρωα του απελευθερωτικού αγώνα του 1955-59, τον υπαρχηγό της ΕΟΚΑ, τον Γρηγόρη Αυξεντίου.

[30] Ζαφειρίου.,Λ,Μπαζούκης Α.,Μύαρης Γ.,(2012),σελ.287

[31]Γαλάζη,Π.,(1963) σελ.11

«Μας πυρπόλησε η ίδια πυρκαγιά στους ήχους της φωνής του». «Οι πυρκαγιές που πυρπολούσαν τη νιότη του ζωντανές μικρές φλόγες». Οι στίχοι αναφέρονται στο γεγονός του θανάτου του που απανθρακώθηκε, ύστερα από πολύωρη μάχη με τις βρετανικές στρατιωτικές δυνάμεις, στο κρησφύγετό του κοντά στη μονή Μαχαιρά στις 3 Μαρτίου 1957.«Το χέρι του ακουμπισμένο στο ντουφέκι, ένα πόδι στον ένα κόσμο κι ένα στο όραμα του άλλου». Ο Γρηγόρης καθόλου δε φοβήθηκε την ώρα του θανάτου. Ήταν προετοιμασμένος για αυτόν. Δε θέλησε να παραδοθεί γιατί είχε επιλέξει συνειδητά τον θάνατο. Θέλησε να πεθάνει για την πατρίδα του και για τα ιδανικά του .Αυτό είναι δύναμη ψυχής. «κι έλεγε «Είμαι άυλος αγγίχτε με. Είμαι ψυχή φυλακίστε με». Μια πρόκληση σαν να άνοιγε το στήθος του «Πυροβολήστε». Το δεύτερο μέρος της συλλογής «Στιγμές Εφηβείας» αφιερώνεται στην απουσία του αδελφού.[32] Η αρχή των ποιημάτων της αρχίζουν με προσφώνηση «Αδελφέ μου». Τα ποιήματα αυτά αναφέρονται στον χαμό του κάθε αδελφού. Όλες οι οικογένειες της Κύπρου έχασαν αγαπημένο άνθρωπο. Όλοι οι νέοι έφηβοι που έπεσαν μαχόμενοι ήταν αδέλφια κάποιου αδελφού ή κάποιας αδελφής. Ο πόνος της απουσίας είναι πάντα βαρύς και ασήκωτος. Το μόνο που έχουν να θυμούνται από αυτόν είναι τα χρόνια που πέρασαν μαζί μεγαλώνοντας .Είναι οι αναμνήσεις και όσα έζησαν μαζί. «Αδελφέ μου, τις ώρες που διαβαίνω ανάμεσα στα ώριμα καλαμπόκια σε αποζητώ». «Αδελφέ μου, είσουν καλός, είσουν ωραίος είσουν λευκός κι είσουν δικός μου». «Αδελφέ μου, η μητέρα φυλάει το μερτικό σού απ'το δείπνο μας, ο πατέρας φυλάει το τσαπί σου πίσω απ΄τη θύρα,η αγελάδα μας περιμένει το άρμεγμα σου, τ'άλογό σου χλιμιντρίζει στο σταύλο τη μοναξιά σου».

[32] Γαλάζη, Π.,(1963), σελ.40

4.Άλλοι ποιητές της Κυπριακής Ποίησης

4.1.Ξάνθος Λυσιώτης

Ο Ξάνθος Λυσιώτης[33] γεννήθηκε στη Λάρνακα το 1898. Μετά την αποφοίτησή του από το Εμπορικό Λύκειο Λάρνακας, επιδόθηκε σε εμπορικές δραστηριότητες. Εμφανίστηκε από νωρίς στα γράμματα το 1924, δημοσιεύοντας κείμενά του σε κυπριακά έντυπα, πριν εκδώσει την πρώτη του συλλογή «Εφήμερα» το 1937 για να αποδειχθεί τελικά ένας από τους πολυγραφότερους κύπριους ποιητές του εικοστού αιώνα. Σε επόμενα ποιήματά του «Κύπριον Άσμα» το 1949 και «Ωδές του Νότου» το 1959 ψάλλει ποιήματα την αγάπη για την ελευθερία και την Ελλάδα, τον αντιβρετανικό-ενωτικό αγώνα του 1955-59 και ηρωικές μορφές του. Παράλληλα, ασχολήθηκε και με την πεζογραφία. Η ποίησή του συγκεντρωμένη στα «Άπαντα. Συγκομιδή, Συγκομδή Β΄, Συγκομιδή Γ» το 1988, πολύτροπη και πληθωρική στην έκφραση, εντάσσεται σαφώς στη γραμμή της μεταπαλαμικής συμβολιστικής παράδοσης, ακόμα και όταν χρησιμοποιείται ο ελεύθερος στίχος. Η τραγική εμπειρία του 1974 θα αποτυπωθεί άμεσα στο έργο του, το οποίο και θα χαρακτηρίζει στο εξής μια δραματική λυρικότητα. Πέθανε στη Λευκωσία το 1987.

4.2.Άντης Περνάρης

Ο Άντης Περνάρης[34]γεννήθηκε στη Λευκωσία το 1903.Το πραγματικό του όνομα ήταν Ανδρέας Παυλίδης. Σπούδασε στο Παγκύπριο Διδασκαλείο το 1922 και υπηρέτησε στη Δημοτική και τη Μέση Εκπαίδευση. Υπήρξε ένας από τους πιο ένθερμους υποστηρικτές της καθιέρωσης της δημοτικής γλώσσας στην εκπαίδευση. Ανέπτυξε παράλληλα έντονη δημοσιογραφική, κριτική και εκδοτική δραστηριότητα. Η ποίησή του «Διπλό ξεφάντωμα» το 1933, «Τραγούδια της θάλασσας» το 1935, «Ρυθμοί της ζωής» το 1938 κινήθηκε βασικά στο χώρο της ανανεωμένης παράδοσης με καταβολές από τον Κ. Παλαμά και τους επιγόνου του (π.χ. Τ. Άγρας), έστω και αν μεταπολεμικά θα υιοθετηθεί ο ελεύθερος στίχος «Έλεγοι και παιάνες» το 1959,«Περιτελλομέναις ώραις» το 1969 κ.ά. Εκτός από την ποίηση, ο Άντης Περνάρης ασχολήθηκε με το θέατρο και τη μετάφραση, ενώ η κριτική του παρέμβαση στα λογοτεχνικά πράγματα της Κύπρου αποτελεί αξιοπρόσεκτη μαρτυρία για τις γραμματολογικές εξελίξεις στο νησί. Απεβίωσε στη Λευκωσία το 1980.

[33] Ζαφειρίου.,Λ, Μπαζούκης Α. ,Μύαρης Γ.,(2012), σελ.84
[34] ο.π σελ.100

Επίλογος

Αναμφισβήτητα, ο Απελευθερωτικός αγώνας του 1955-59 υπήρξε μια πραγματικότητα, όπως η δράση των μαθητών, η θυσία των απλών ανθρώπων, τα κρατητήρια. Είδαμε, πως η Λογοτεχνία στηρίζει, περιγράφει την ιστορική πραγματικότητα. Αυτό συμβαίνει σε πολλά λογοτεχνικά κείμενα αλλά και ποιήματα, τα οποία αναφέρονται σε κάποιο σημαντικό ιστορικό γεγονός.

Με το πιο πάνω ποιήματα, ανακαλύψαμε πως μέσα από την ποίηση ο αγώνας του 1955-59 εκφράζεται καλύτερα. Αυτό συμβαίνει γιατί ο ποιητής δεν περιγράφει γεγονότα αλλά εκφράζει τα συναισθήματά του που προκάλεσε ο αγώνας των Κυπρίων για ανεξαρτησία.

Ο αγώνας της ΕΟΚΑ αποτελεί κορυφαίο γεγονός στη νεότερη κυπριακή ιστορία, φέρνοντας την πολυπόθητη ελευθερία, και γίνοντας παράλληλα πηγή έμπνευσης για πολλούς λογοτέχνες στην Κύπρο και στο εξωτερικό.

Αρκετοί ήταν οι Κύπριοι ποιητές που ασχολήθηκαν με τον κυπριακό απελευθερωτικό αγώνα του 1955-59 και αυτό μαρτυρεί τη μεγάλη σημασία που συνέβαλε στη διαμόρφωση της ιστορίας της Κύπρου αλλά και στην απήχηση που είχε στην Κυπριακή ποίηση.

Όπως είπε και η Πίτσα Γαλάζη στο άρθρο της «Ποίηση και Ελευθερία» η ποίηση λειτούργησε πυροδοτικά ως προς τον αγώνα αρχικά και στη συνέχεια ταυτίστηκε μαζί του εισπράττοντας μια πλούσια και σημαντική συνεισφορά από Κύπριους και Ελλαδίτες ποιητές. Η έσχατη ελευθερία της ποίησης ταυτιζόταν με την ελευθερία του τόπου.

Οι Κύπριοι ποιητές δε φοβήθηκαν τη λογοκρισία και έγραψαν αριστουργηματικά ποιήματα που μας τα άφησαν ως κληρονομιά. Μια κληρονομιά βαρυσήμαντη που θα κληροδοτηθεί στις επόμενες γενεές.

Ανάμεσα στους έξοχους Κύπριους ποιητές συγκαταλέγονται και οι ήρωες μας που λάτρευαν την ποίηση. Ο Γρηγόρης Αυξεντίου, ο Ευαγόρας Παλληκαρίδης, ο Κυριάκος Μάτσης και όλοι οι μάρτυρες και ήρωες του Κυπριακού Αγώνα άφησαν στίχους.

Οι μεγάλες πράξεις του απελευθερωτικού αγώνα, το μεγαλείο ψυχής των ηρώων και ο θάνατος τους αποτυπώνονται στο χαρτί μέσα σε λίγους στίχους περνώντας έτσι στην αιωνιότητα.

Βιβλιογραφία

Πηγές

Γαλάζη, Πίτσα, (1963), *Στιγμές Εφηβείας, ποιήματα*, Αθήνα:ΦΕΞΗΣ

Μηχανικός, Π.,(1957), *Παρεκκλίσεις (Σημειώσεις Ημερολογίου 1952-54)*, Κύπρος

Παπαχρυσοστόμου, Χ. ,(1959),*Αίμα και Πυρ,ποιήματα*, Λευκωσία-Κύπρος

Πιερίδης, Θ., (1963), *Κυπριακή Συμφωνία, Γ'Ελληνική Έκδοση*, Κέδρος

Πυλιώτης, Α., (1959), *Φωνή μεσ'απ'τη γη μας*,Κύπρος

Πυλιώτης, Α.,(1955), *Αφουγκραστείτε*, Κύπρος

Βοηθήματα

Βιβλία

Αθανασοπούλου., Αφροδίτη, «*Ο λόγος ανάγκης της ψυχής», Κείμενα Λογοτεχνίας, Γ' Γυμνασίου-Τεύχος Β',* Λευκωσία

Ζαφειρίου., Λ, Μπαζούκης Α.& Μύαρης, Γ.,(2012),*Κείμενα Κυπριακής Λογοτεχνίας, Τόμος Β',* Λευκωσία

Ζήρας, Α.,(2010), *Όψεις της κυπριακής πεζογραφίας 1900-2000,* Αθήνα: ΑΙΠΕΙΑ

Κεχαγιόγλου, Γ. & Παπαλεοντίου, Λ.,(2011), *Ιστορία Νεότερης Κυπριακής Λογοτεχνίας,* Λευκωσία

Μαραθεύτης, Μ., «Η λογοτεχνική έκφραση του Αγώνα της ΕΟΚΑ και τα όρια της ελευθερίας του λογοτέχνη»,σελ.85-97

Ορφανίδης, Ν., Παπαντωνίου Σ.& Παναγίδης, Α.(2008), *Ανθολογία Κυπριακής Λογοτεχνίας, Για το Λύκειο, Μέρος Β':Η γενιά του Μεσοπολέμου μεταπολεμική γενιά,* Λευκωσία

Περιοδικά

Νέα Εποχή,(1978), αρ.τεύχους 128,σελ.670-677

Νέα Εποχή,(1976), αρ.τεύχους 116,σελ.236-237

Νέα Εποχή,(1959), αρ.τεύχους 1,σελ.30-32

Παναγιώτου, Ν. , (1998), *«Κυπριακά φιλολογικά και λογοτεχνικά περιοδικά», Μελετήματα Β'*, Λευκωσία, σελ.84-101

Παπαλεοντίου, Λ., (2001) ,«*Κυπριακά λογοτεχνικά περιοδικά στα χρόνια της αγγλοκρατίας,*Λευκωσία

Παπαλεοντίου, Λ. (2007), *«Κυπριακά περιοδικά (1903-1958).Περιοδικά Λόγου και Τέχνης. Τόμος τέταρτος,* Θεσσαλονίκη

Πνευματική Κύπρος, τομ.Κ',(1979-80),τεύχος 229-240, σελ.211

Πυλιώτης, Α., (1989), «*Το περιοδικό «Νέα Εποχή». Μια τριαντάχρονη πορεία»*, τεύχος 85-86 σελ.715-716

Ιστοσελίδες

Ανεξάρτητη Φοιτητική ΈΠΑΛξη,(2012) στο:http://epalxi.net/?p=2421,(δημοσιεύτηκε στις 21/9/1956)

Γογάς, Δ., *Σοφοκλής Λαζάρου (βιογραφικά στοιχεία)*στο : http://poetryfromcyprus.blogspot.com/2014/03/blog-post_7882.html,(δημοσιεύτηκε στις 13/4/2014)

Μάντης, Κ. *Κώστας Μόντης, Ποιήματα* στο : http://latistor.blogspot.com/2014/05/blog-post_20.html,(δημοσιεύτηκε στις 5/2014)

Παπαπολυβίου, Φ., *Πέτρος Παπαπολυβίου: Μνήμη Χριστόδουλου Ε Παπαχρυσοστόμου* στο:http://www.papaphotis.org/index.php?option=com_k2&view=item&id=16129, (δημοσιεύτηκε στις 3/11/2012)

Σαραντάκος, Ν., *Στοιχεία για τον Τεύκρο Ανθία* στο: http://sarantakos.wordpress.com/2014/04/06/anthias/,(δημοσιεύτηκε στις 6/4/2014)